

Óbudai Egyetem
Kandó Kálmán Villamosmérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT

**OE-KVK-TMPK
2021**

Hallgató neve: **Szabó Gyula**
Hallgató törzskönyvi száma: T008324/FI12904/B

Óbudai Egyetem
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ

SZAKDOLGOZAT FELADATLAP

Hallgató neve: Szabó Gyula

Szaktervezési száma: SZD21101414483834

Törzskönyvi száma: T008324/FI12904/B

Neptun kódja: XXXXXXXXXX

Szak: műszaki szakoktató

Specializáció: műszaki szakoktató - gépészet

A dolgozat címe: Az online oktatás a hátrányos helyzetű tanulók szemszögéből: lehetőség vagy újabb hátrány?

A dolgozat címe angolul: Online education for disadvantaged learners: an opportunity or another disadvantage?

A feladat részletezése:

1. Bevezetés, a témaválasztás indoklása
2. Hátrányos helyzetű tanulók Marcali környékén
3. Online oktatás a Hikman Béla Szakképző Iskolában
4. A kérdőív eredményeinek elemzése
5. Összegzés; következtetések levonása, javaslatok megfogalmazása

Intézményi konzulens neve: Dr. Sanda István Dániel

A kiadott téma elévülési határideje: 2022. december 15.

Beadási határidő: 2021. 12. 15.

A szaktervezési: Nem titkos.

Kiadva: Budapest, 2021. 10. 20.

Dr. Sanda István Dániel
Intézetigazgató

A dolgozatot beadásra alkalmasnak találom: *

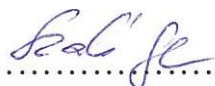
.....
belső konzulens

.....
külső konzulens

HALLGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott hallgató kijelentem, hogy a szakdolgozat saját munkám eredménye, a felhasznált szakirodalmat és eszközöket azonosíthatóan közöltem. Az elkészült szakdolgozatban található eredményeket az egyetem és a feladatot kiíró intézmény saját céljára térítés nélkül felhasználhatja, a titkosításra vonatkozó esetleges megkötések mellett.

Budapest, 2021. december 10.

.....

hallgató aláírása

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	4
Bevezetés	5
1. A hátrányos helyzet értelmezése	8
1.1 Hátrányos helyzet jogi környezetben.....	8
1.2 Hátrányos helyzet a Siófoki SZC Hikman Béla Szakképző Iskolában	9
2. Online oktatás	12
2.1 Az online oktatásról	12
2.2 Online oktatás a Hikman Béla Szakképző Iskolában 2020. március 16 – június 2.	13
2.3 Online oktatás a Hikman Béla Szakképző Iskolában 2020. november 11-2021 tavasza.....	15
3. A kérdőívek kiértékelése	18
4. Saját tapasztalataim a digitális oktatásról	41
5. Összegzés.....	45
6. Megoldási javaslatok	48
Irodalomjegyzék	50
Mellékletek	51
1. számú melléklet	51
2. számú melléklet	54
3. számú melléklet	58

Bevezetés

Témaválasztás indokai

Szakdolgozatomban a hátrányos helyzetű tanulók szemszögéből vizsgálom a 2019-2020-as és a 2020-2021-es tanév online oktatásának eredményességét, s vetem össze a korábbi évek eredményeivel. Első olvasatra a témaválasztást közhelyesnek gondolhatnánk, de mivel, a mindennapi élet-és munkakörülmények drasztikus megváltozásán túl, a vírushelyzettel járó online oktatás megsokszorozta felelősségemet, teendőimet, új, más megoldásokra kényszerített, korántsem az. Jelenleg gyakorlati oktatásvezetői feladatokat ellátó oktatóként dolgozom. A vezetőség tagjaként, közösen kerestük kollégáimmal a lehetőséget, hogy a digitális tanrendben eredményesen tudjunk tanítani.

Munkahelyemen, a Siófoki Szakképzési Centrum Hikman Béla Szakképző Iskolában a tanulói létszámhoz képest sok hátrányos helyzetű tanuló jár. Számunkra is meglehetősen nagy gondot okozott 2020. március 16-án a digitális tanrendre való átállás. Jónéhány tanulót nehezen értünk el, voltak, akik az online időszak egésze alatt nem tudtak bekapcsolódni az oktatásba. Rugalmasan kezeltük a problémákat, egyedi megoldásokat alkalmazva próbáltuk megmenteni a tanulókat a teljes lemaradástól. A lemorzsolódás, a korai iskolaelhagyás elkerülésére hozott erőfeszítéseinket is igazolni látszott, hogy az év végére sok diákot meg tudtunk menteni. A hátrányos helyzetű tanulóknak több figyelmet szenteltünk, nekik sokszor megfelelő eszközeik sem voltak, sokuknál a támogató családi háttér is hiányzott. Hátrányos helyzetükből adódóan már eleve nehézséggel küzdenek, küzdöttek az oktatás terén is, most egy újabb (nagyobb) akadállyal, hátránnyal kellett megbirkóznuk a tanulásban.

Ezeket a tényeket, adatokat figyelembe véve próbálom most a saját iskolámban a hátrányos helyzetű diákjainkat megvizsgálni melyek a COVID miatti online oktatásra való átállás és az online oktatás időszakának eredményei, problémái; vajon a tanulók tudtak-e élni azzal a lehetőséggel, hogy szabadidejüket maguk oszthatták be, továbbá az internetet, mint tudástárat tudták-e a tanulás szerves részeként, annak szolgálatába állítani.

Személyes tapasztalatok

Vezetőként tisztában vagyok a nálunk tanuló diákok háttérével, helyzetével, tudásával. Az online oktatás ideje alatt, már gyakorlati oktatásvezetői feladatokkal megbízva, végig az iskolában, iskolából dolgozva próbáltam elérni a diákokat, megoldani a tanítás során felmerült problémákat: oktatóét, tanulóét egyaránt, kihasználni azokat az egyedi lehetőségeket, amelyeket a fenntartó engedélyezett, ill. amire a fenntartó utasított.

Első kézből tapasztaltam meg a hátrányos helyzetű tanulóink eszközellátottságát, a családok szociális helyzetét, hozzáállását, munkamorálját, értékrendjét ebben az időszakban.

Kutatásom célja, hogy bebizonyítsam, a hátrányos helyzetű tanulók a többféle, összetett (etnikai, területi-települési, jövedelmi, technikai-infrastrukturális, oktatási-művelődési) egyenlőtlenségek, hátrányok miatt rosszabbul teljesítettek; valamint szeretnék rávilágítani arra, hogy a tárgyalt időszakban szerzett évközi, félévi vagy évi végi jegyek nem tükrözik a tanulók valódi tudását.

A téma gyakorlati jelentősége

A 21. századi oktatásban egyre nagyobb szerepet játszik a tananyag önálló elsajátítása, egyre több helyen alkalmazzák a hibrid oktatást (hagyományos, tantermi oktatást ötvözve távoktatással), és egy esetleges újabb online oktatásra való átállásnál is hasznos lehet, hogyha a színpad mögé tekintve, az elmúlt időszakban felmerült problémákat orvosolva, tudnánk tanítani. Ennek alapvető kritériuma, hogy az összefüggéseket feltárjuk, felkészüljünk pedagógiai-szakmailag, emberileg egy olyan oktatási formára, ami a hátrányos helyzetű tanulóknak nem okoz további lemaradást.

Iskolánk szakmai programjának is része a kiemelt figyelmet igénylő tanulókkal kapcsolatos pedagógiai tevékenység és a hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás.

Ha távolabbra tekintünk, akkor beláthatjuk, hogy a tárgyalt probléma szociális-gazdasági hatása sem elhanyagolható: amennyiben az online időszak alatt megnövekedik a lemorzsolódás vagy nő a korai iskolaelhagyás, egyre több fiatal szorulhat majd a társadalom peremére, növelve a szociálisan rászorulókat, a társadalomtól leszakadók rétegét.

Kidolgozás menete, tartalmi rész felépítése

A hátrányos helyzetű tanulók segítése az oktatásügy, az iskolarendszer egyik kiemelt pedagógiai területe, feladata. A hátrányos helyzet és a halmozottan hátrányos helyzet meghatározását, okait az ismert szakirodalomra támaszkodva mutatom be.

Az online oktatás országos eredményeivel, hatékonysági fokával kapcsolatosan már a különböző kérdőívekből, elégedettségi mérésekből, helyzetjelentésekből átfogó képet kaptunk a diákok, tanárok és szülők szemszögéből, ezeket vetem össze a Siófoki SZC Hikman Béla Szakképző Iskola hátrányos helyzetű tanulóinál felmerülő problémákkal. Ezek bemutatása után az iskolánkban alkalmazott eszközöket, megoldásokat ismertetem a saját tapasztalataim alapján.

Szakdolgozatom gerincét azok a kérdőívek alkotják, amelyeket célzottan olyan szülők, diákok, oktatók töltöttek ki, akik a legérintettebbek ebben a témában.

Tehát három kérdéssort állítottam össze, amelyek részben fedik egymást, az érintett diákoknak, a szüleiknek, valamint iskolánk oktatóinak. A tanulóknak szóló kérdőív összeállításánál elsődleges célunk az volt, hogy tisztábban láthassuk, volt-e lehetőségük bekapcsolódni az online oktatásba, és - a körülményeket figyelembe véve - rendszeren tanulni. A szülői kérdőív, többek között, rákérdez arra, hogy tudták-e biztosítani a tanuláshoz elengedhetetlen feltételeket, miben tudták segíteni gyermekeiket. A kollégáimmal kitöltetett kérdőív alapján megismerjük az alkalmazott módszereket, erőfeszítéseket, amit annak érdekében tettek, hogy mindenki elsajátítsa a tananyagot. Az anonim módon kitöltött, célzott kérdéseket tartalmazó kérdőívek segítségével, remélhetőleg, pontosabban meghatározhatók lesznek, a (nem csak) iskolánkra vonatkozó javaslatok, megoldások.

A kérdőíveken túl összehasonlítom a hátrányos helyzetű tanulók év végi teljesítményét a 2018-19, 2019-20, és a 2020-21-es tanévben. A kérdéses tanulók átlagát az iskolaátlaggal nem vethetem össze, hiszen valószínűsíthető, hogy a hátrányos helyzet miatt eleve rosszabb az átlaguk. Csakis a saját teljesítményük, önmagukhoz mért átlagukból derülhet ki, hogyan teljesítettek az online időszakban.

1. A hátrányos helyzet értelmezése

1.1 Hátrányos helyzet jogi környezetben

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv, a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet alapján a következőket tekinthetjük hátrányos helyzetűeknek:

„Hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

a) a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családba fogadó gyámról - önkéntes nyilatkozata alapján - megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családba fogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családba fogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor az aktív korúak ellátására jogosult, vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált településfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.”

Pedagógiai szempontból a tanuló hátrányos helyzetűnek tekinthető, amennyiben valamilyen szempontból a szokásosnál, átlagosnál nehezebb körülményekkel kell megküzdenie akár tanulmányi eredményei elérésében, akár iskolai életminőségében. A

mai társadalomnak és az oktatásnak is nagy felelőssége van abban, hogy ezek a tanulók megkapják azt a segítséget, ami kiemelheti őket ebből a helyzetből.

(Réthyné és Vámos, 2006)

A feladat komplexitásából fakadóan, természetesen, az oktatók, tanárok nem tudják egyedül megoldani ezt a nehézséget, szükség van a más-más területen (jogi, szociális, egészségügyi) dolgozó szakemberekkel való együttes erőfeszítésre. (Várnagy és Várnagy, 2000)

„A gyerekek társadalmi és családi helyzetével szorosan korreláló teljesítménymérések arról tanúskodnak, hogy a hátrányos családi helyzet egyenes következménye a gyenge iskolai teljesítmény, vagyis az ilyen gyerekeknek arra van a legnagyobb esélyük, hogy ugyanolyan alacsony iskolázottságúak maradjanak, mint a szüleik.” (Liskó, 1997, 5. old)

1.2 Hátrányos helyzet a Siófoki SZC Hikman Béla Szakképző Iskolában

Szakképző iskolánk a tanulói létszám tekintetében a Centrum legkisebb iskolája. A 2019-2020-as tanévben a nappali rendszerű képzésben 145 fő, a 2020-2021-es tanévben pedig 155 fő vett részt. Iskolánk vonzáskörzete nagy, tanulóink több mint fele ingázó. Kollégiummal nem rendelkezünk. Többféle, változatos szakmákat oktatunk, a 2020-2021-es tanévtől felmenő rendszerben turizmus-vendéglátás-, gépészet- és kereskedelem ágazatokban indítottunk osztályokat.

Iskolánk jól felszerelt tanműhelyekkel rendelkezik, amelyeket több szakma, ágazat oktatásában rendszeresen használunk. Rendelkezünk egy digitális közösségi alkotóműhellyel is, ahol többek között a 3D nyomtatással, robotikával, lézervágással is megismerkedhetnek a tanulók.

Szoros kapcsolatot ápolunk duális partnereinkkel, folyamatosan figyelemmel kísérjük a gyakorlatra kihelyezett tanulóink szakmai fejlődését. A gyakorlati helyek többsége biztosítani tudja a diákoknak a végzettség megszerzését követően, a munkába állást is. Sokszor azonban, sajnos, ezek a lehetőségek sem elegendőek, hogy a diákjaink kötelességüknek eleget téve sikeres szakmai vizsgát tegyenek.

Tanulóink többsége cigány származású, köztük magas a korai iskolaelhagyók, lemorzsolódók száma. A nappali rendszerű képzésben részesülők közül sok a hátrányos és halmozottan hátrányos tanuló iskolánkban, mint az az alábbi táblázatban is látható. (1. ábra)

Tanév	Összlétszám nappali képzésben	Hátrányos helyzetű tanulók száma
2018-2019	138	63
2019-2020	145	57
2020-2021	155	66
2021-2022	159	58

*1. ábra: A Siófoki SZC Hikman Béla Szakképző Iskola tanulólétszáma
(Forrás: saját készítés)*

Mint az utóbbi négy tanév adataiból is látható, az iskolai létszám több mint egyharmadát teszik ki a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulók. Ez nagyban meghatározza a pedagógiai munkákat. Helyzetükből fakadóan több figyelmet igényelnek iskolai előremenetelüket illetően is. Az osztályfőnökök folyamatosan küzdenek az órai mulasztások igazolásának problémájával, a szaktanárok pedig, a hiányzások magas számából adódóan, lassabban tudnak csak haladni a tananyag elsajátíttatásával. A hátrányos helyzet enyhítését célzó tevékenység iskolánk szakmai programjában is megjelenik:

„...célja segíteni azokon a tanulókon, akik szociális körülményeiket tekintve, vagy egészségügyi, szellemi, pszichés sajátosságaik miatt hátrányos helyzetűek vagy halmozottan hátrányos helyzetűek.” (Siófoki SZC Marcali Szakképző Iskola Szakmai Program, 2020, 17.o.)

Az osztályfőnökök által begyűjtött és számon tartott rendszeres gyermekvédelmi jogosultságot igazoló dokumentumokból kitűnik, hogy a szülők alacsony iskolai végzettsége és az egy főre eső jövedelem mértéke a legfőbb oka a hátrányos helyzetnek iskolánkban. Marcali környékén több kis zsákfalú és elszeparált falurész van, ahova a roma kisebbség kiszorult. Itt a családok komfort nélküli lakásokban laknak, több generáció osztozik az erősen lepusztult ingatlanon. Van olyan környék, ahol az utca

elején elhelyezett kék utcai nyomókútból visznek vizet a házakba, ahol düledező kerítéssel körülvett udvarokban az egész évben felhalmozott szemet égetésével tudják csak biztosítani a fűtést a téli hónapokban. A családok többsége mélyszegénységben él, csak az önkormányzati és állami segélyekre tudnak támaszkodni. Ilyen körülmények között, természetesen, a gyermekeknek sem tudják biztosítani a megfelelő körülményeket a fejlődéshez, tanuláshoz.

Ezen tények tükrében már körvonalazódik, hogy a digitális tanrend bevezetésével, az online oktatás ideje alatt ezek a diákok csak nagy nehézségek árán tudtak bekapcsolódni, megmaradni az oktatási- tanulási folyamatban, rendszerben.

2. Online oktatás

2.1 Az online oktatásról

A koronavírus miatt a köznevelési és szakképzési intézményekben új munkarend bevezetéséről a 1102/2020. (III. 14.) számú kormányhatározat értelmében 2020. március 16-án digitális munkarend, vészhelyzeti tanítás lépett életbe. Az iskoláknak, tanároknak, oktatóknak és diákoknak egyik napról a másikra kellett átállniuk a személyes jelenlétet nélkülöző tanítási formára. Ekkor még elsősorban az oktatás fenntartása volt a cél. A kezdeti nehézségek, mint a kapcsolatfelvétel, a megfelelő kommunikációs csatorna kiválasztása, tanmenetek, oktatási programok átgondolása, a szakképzés esetében a duális partnernél töltött gyakorlati oktatás megszervezése, sok időt, energiát emésztett fel az oktatási intézmények szempontjából.

A digitális munkarendben történő oktatás kapcsán számos kérdőív, kutatás látott napvilágot. Oktatói, szülői, diák kérdőívek eredményeit felhasználva az ÁSZ többek között megállapította, hogy „A kérdőíves felmérésének eredményei azt mutatták, hogy minél nagyobb a halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya egy iskolában, annál alacsonyabb az oktatásban résztvevők aránya.” (*ÁSZ Elemzés: a digitális oktatás tapasztalatainak értékelése*, 2021, 22. o.)

„A hátrányos helyzet a társadalmi hátrányokból, elsősorban a szülő alacsony iskolai végzettségéből, alacsony foglalkoztatottságából, a gyermek elégtelen lakókörnyezetéből, illetve lakáskörülményeiből származtatható. Reális veszély, hogy a hátrányos helyzet által keletkeztetett feltételrendszer a távoktatás megvalósulását ellehetetleníti.” (*ÁSZ Elemzés: a digitális oktatás tapasztalatainak értékelése*, 2021, 19. o.)

Az oktatás eredményességének érdekében több ajánlást, jó gyakorlatot vettek át az oktatók egymástól és az interneten megjelent tudástárakból. A Digitális Pedagógiai Módszertani Ajánlások Gyűjteménye, amit 2021-ben adott ki az Oktatási Hivatal, olyan átfogó gyűjtemény, amely sok szempontból segíti az oktatók munkáját. A Kréta oktatási felület a digitális oktatásra való első átálláskor problémákkal küzdött az egy időben jelentkező nagyszámú felhasználói terhelés hatására, azonban ezeket a problémákat hamar orvosolták. A diákok, oktatók visszajelzése alapján a mobilapplikáció hibáit is sikerült rövid időn belül kijavítani. Az online oktatás ideje alatt sok új, hasznos

funkcióval látták el a felületet, ilyen volt a dokumentum csatolásának lehetősége a házi feladat menüben, valamint az, hogy a diákok hozzászólhattak az egyes feladatokhoz. A Digitális Kollaborációs Tér felület bevezetése hatalmas előrelépést hozott a feladatok, tananyagok megosztása terén, egyszerűsítette, átláthatóbbá tette a pedagógiai munkát, mivel osztályonként nyomon követhetővé váltak a kiadott és beérkezett, megoldott feladatok.

A Siófoki Szakképzési Centrum készített egy felmérést az öt hozzá tartozó középiskolában, ezt a szülői, tanulói felmérést 307 fő töltötte ki. A felmérésből többek között az is kiderült, hogy a tanulással kapcsolatban a magyarázat hiányzott a gyerekeknek leginkább, bár a tanulók 90%-a tudott segítséget kérni az adott oktatótól is. A legtöbb válaszadó a Kréta oktatási felületet használta, itt kapta meg a feladatokat, ide kellett visszaküldenie is. Centrumon belül nagy számban voltak olyan tanulók is, akik a Facebook Messenger applikáción keresztül tartották a kapcsolatot tanáraikkal, osztálytársaikkal. Az online oktatás színvonalának emelésére vonatkozó kérdésre választ adva többen kevesellték a tanári magyarázat mennyiségét, hiányolták az egységes oktatási platformot, de volt, aki a házi feladatok csökkentésének igényét fogalmazta meg. Az értékelés, számonkérés formáját, módját is sokan kifogásolták.

2.2 Online oktatás a Hikman Béla Szakképző Iskolában 2020. március 16 – június 2.

2020. március 16-án még nem volt minden tanulónak élő e-mail-címe, a tanárok többsége nem ismerte a mára már megszokott Classroom, Redmenta, Kahoot, Teams programok nagy részét. Iskolánkban a 2018-2019-es tanév bevezetése óta most nyerte el igazán szerepét a Kréta-rendszer. A házi feladat és üzenetek menüjének segítségével kommunikáltunk a diákokkal, itt küldtük az egyénileg elsajátítandó tananyagot, osztottuk meg a házi feladatot; a Facebook, Messenger csatornákon keresztül kerestük fel a tanulókat, szerveztük őket csoportokba. E-mail-címtárat hoztunk létre az osztályfőnökök segítségével. Ezeken a csoportokon, fórumokon keresztül lehetett a leggyorsabban elérni a tanulókat, mivel a diákok mindennapjait képezték már a COVID előtt is ezek a társalgási felületek. Sok diákunk csak a nyilvános Wifi-hálózatra csatlakozva jutott internethez. Néhány tanulónak az iskolai asztali gépek kölcsönzésével tudtunk segíteni: ott a szülők vállalták a vonalas internet biztosítását. A gyerekek

egymást is próbálták segíteni, az egy faluban lakók összejártak, s ahol volt internetelérés, ott többen is tanultak együtt. Azonban a járvány súlyosságának előrehaladtával már kevesebben merték házukba engedni a nem családtagokat, így ez a tanulási forma lassan megszűnt. Diákjaink jó része egy hosszú szünetnek érzekelte ezt az időszakot, a napi rendszeres iskolába járás, a szülők megfelelő informáltságának hiánya miatt sok tanulót csak ritkán lehetett rábírni a rendszeres tanulásra. A diákok más információkat hallottak a médiában, az osztály- és iskolatársak egymást félretájékoztatták, több tanártól egymásnak (akár) ellentmondó utasításokat kaptak az online oktatással kapcsolatban a digitális átállás idején.

Első körben a végzős diákjainkat próbáltuk meg szigorúbban fogni, és a rendszeres online- bekapcsolódást megkövetelni. Már ebben az időszakban segítettük a szakmai és érettségi vizsgák előtt álló tanulóinkat iskolai számítógéppel. A megszorítások előre haladtával, természetesen, megpróbáltuk az alsóbb évfolyamokat is bekapcsolni a digitális térbe, de sokkal kevesebb sikert értünk el.

A három legnagyobb mobilszolgáltató (Telekom, Vodafone, Telenor) 10-15 GB mobil adatforgalmi egyenleget adott ingyen, internet hozzáférést biztosított, és adatkeret használata nélkül tette elérhetővé az oktatáshoz kapcsolódó weboldalakat (pl.: ekreta.hu, mozaweb.hu, oktas.hu). Ezt az adatkeretet a tanulók nagy többsége ki is használta, bár saját bevallásuk szerint nem tanulási célra.

Ebben a tavaszi időszakban szerveztük meg először a feladatok papír alapú kiszállítását azokhoz a diákokhoz (mindezt heti rendszerességgel tettük), akiket nem értünk el online, de továbbhaladásuk érdekében mindenképpen szükségünk volt értékelhető munkára tőlük. A tanári kar összeállította azoknak a tanulóknak a névsorát, akiknek feladatot küldenek, majd a feladatsomagokat az iskolai gépkocsival kiszállítottam a tanulók címére, valamint begyűjtöttem az előző heti - többnyire hiányosan - kitöltött feladatlapokat. Az év végi értékelésnél sok diákot csak ilyen módon lehetett elégségesre lezárni. Iskolánk tanulói közül a jobb módú családok gyerekei az online oktatásban is számíthattak szülői segítségre, továbbá meg volt a megfelelő technikai eszközük, internetkapcsolatuk a folyamatos kapcsolattartásra, tanulásra. Ezen tanulók szorgalmasan bekapcsolódtak az online órákra, küldték vissza a kiadott feladatok megoldásait, és jó jegyeket szereztek értékeléskor. Ezzel szemben a hátrányos helyzetű diákok nagy részének - saját bevallásuk alapján - sem megfelelő

eszközük, sem támogató segítségük nem volt ezen időszak alatt. Motiváció hiányában a tanulás nem volt rájuk jellemző, az iskolával, osztályfőnökkel való kapcsolattartásuk is akadozott.

A gyakorlati foglalkozások megtartása is nagy akadályba ütközött: megtanítani a szakmát személyes jelenlét nélkül egy tanulónak – az egyik legnehezebb dolog. A duális partnereink a digitális átállás első körében az iskolára támaszkodva próbálták elérni a tanulókat. Többször a szakmájukhoz kapcsolódó elméleti anyagot tudtak csak feladatként kiosztani. Bár olyan vendéglátóegység is volt, ahol a szakács és cukrász tanulóknak ők biztosították az alapanyagot, akár házhoz is szállították, amiből aztán a tanuló otthon elkészítette a megadott feladatot (terméket, ételt), majd ezt fotókkal bizonyította a gyakorlati helynek.

A kormány rendelkezése szerint 2020. 06. 02-től ismét beléphettek az iskolába a tanulók, így az év végén még személyes jelenlétben sikerült felmérni a digitális oktatásban szerzett tudásukat, amely felmérés a vártnál rosszabb eredményt hozott az oktatók, tanárok szerint. A diákok már várták az iskolát, hiányzott nekik a közösség, az osztálytársak. Egy iskolai kérdőívre adott válaszokból leszűrjük az online oktatás tanulságait, feltártuk a hiányosságokat, problémákat. Ezek ismeretében, tudatában 2020 novemberétől már felkészültebbek voltunk a digitális tanrend újbóli bevezetésékor.

2.3 Online oktatás a Hikman Béla Szakképző Iskolában 2020. november 11-2021 tavasza

Az iskolavezetés már az első tanítási naptól megkívánta a felkészülést az esetleges digitális tanrendre való átállásra. A 2020-2021-es tanévet már célzottan digitális készségfejlesztéssel kezdtük, mindenki kapott iskolai e-mail címet, az osztályfőnökök elsődleges feladata volt a tanulói adatok, tanulói, szülői elérhetőségek rögzítése, közzététele a kollégák között. A szeptemberi hónapban több órán is a Kréta felülettel, a Classroom, Teams programokkal ismerkedtek a diákjaink. A tanóra jellegétől függetlenül tesztfeladatokat küldtünk nekik a Kréta (Házi feladat, Üzenetek, DKT) felületén, amit meg kellett oldaniuk hol az iskolai számítógépeken, hol pedig a saját okos telefonjukat használva. Nagy hangsúlyt fektettünk tanulóink digitális munkarendbe való beillesztésére.

A tanév megkezdését követően csak két hónap telt el, amikor ismét életbe lépett a digitális tanrend. A tanulók nagyobb része szépen dolgozott, ugyanakkor volt, ami most sem változott: a hátrányos helyzetű, digitális tanulásra alkalmas eszközzel és támogató családi háttérrel nem rendelkező tanulók ismét kimaradtak az online oktatásból, ezért nekik újfent papír alapon szállítottuk a feladatokat. (2. ábra) Jól kialakított rendszerben dolgoztunk: heti rendszerességgel, vasárnapi határidővel az oktatók összeállították és beküldték a tananyagot a kapcsolódó feladatsorokkal; hétfőn az igazgatóhelyettes kinyomtatta; én rendszereztem, gyerekenként összeraktam több tantárgy anyagát, kedden pedig az iskolai kisbusszal közel 200 km-t megtéve 33-35 diáknak vittem el a tanulnivalót. A visszaérkező lapokat másnap az igazgatónő szkennelve juttatta el tanár kollégáimnak.

2. ábra: Papír alapú feladatok kiszállításának térképe

kisebb testvérekre vigyáznia stb. Volt olyan család is, ahol az öt nevelt gyermekből a három iskolaköteles tanulóra jutott egy régi asztali számítógép, de volt olyan is, ahol a viszonylag rendezett körülmények ellenére, a diák nem kapcsolódott be önállóan a digitális oktatásba. Csak a személyes, keddenkénti találkozás, noszogatás hatására volt hajlandó dolgozni.

A duális partnerek is tőlünk, az iskolavezetéstől várták a megoldást, értetlenül álltak a tény előtt, hogy ismét vannak tanulók, akik nem dolgoznak, nem válaszolnak a megkeresésükre. Nehezen tudták a tananyagot eljuttatni hozzájuk, nehézkes volt a számonkérés is. Nagyobb cégeknél, vállalatoknál volt megfelelő ember erre a feladatra, de kisebb kft.-k, egyéni vállalkozók sajnos „elengedték a tanulók kezét”. Akadt olyan oktatónk is, aki otthonában egy kamera előtt megfőzte az ágazati vizsgán elkészítendő ételeket, majd ezt a videót eljuttatta a tanulóknak. Saját bevallása szerint egy 8-10 perces megvágott videó elkészítése egy egész napot vett igénybe. Szakképző iskola révén a használható, gyakorlatias tudás átadása elengedhetetlen a jó szakemberek képzéséhez. Ezt nehezen lehetett kivitelezni az online oktatás keretein belül.

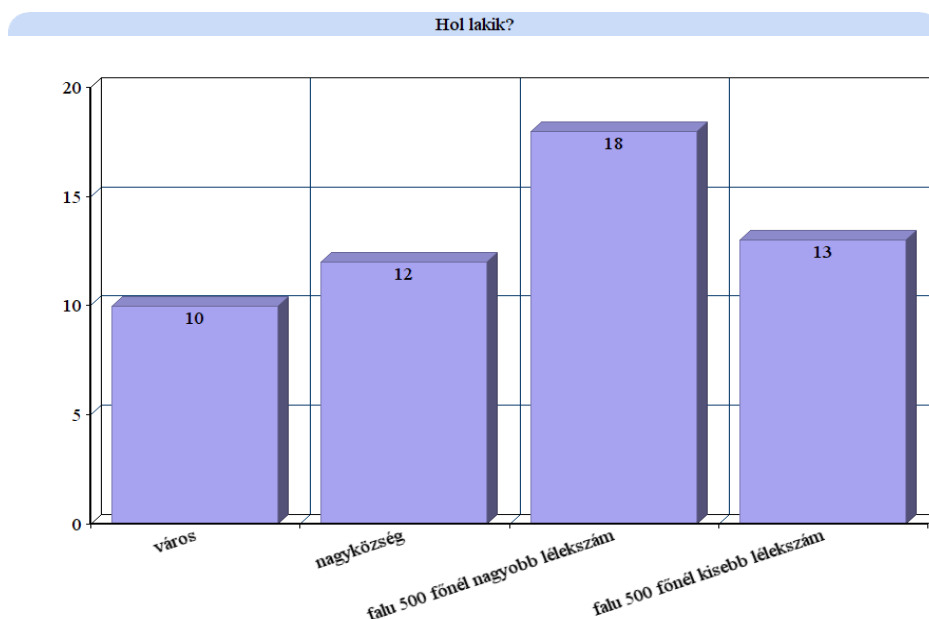
3. A kérdőívek kiértékelése

A kérdőívek feldolgozásánál a következő módszer szerint jártam el. Alapul a tanulói kérdőívet vettem, s a hasonló tartalmaknál, kérdéseknél összevettem a szülői és oktatói kérdőívekkel, hogy teljesebb képet kapjak az adott témakörben. Ezzel lehetőségem volt arra, hogy kiegészítsem plusz információkkal az eredményeket, és pontosabb következtetéseket vonjak le. Elemzésemben a szöveges feldolgozást a szemléltető diagramok követik.

Kutatásomban három feltevést próbálok több oldalról körbejárni. Az első, hogy volt-e megfelelő eszköz, második volt-e támogató családi háttér, végül a harmadik, mennyire voltak motiváltak, mennyire voltak képesek az önálló tanulásra.

Iskolánkban jelenleg 58 hátrányos vagy halmozottan hátrányos diák tanul, közülük 53 töltötte ki a kérdéssort, ez 91,37%-os kitöltési aránynak felel meg. Az érvényes határozattal rendelkező gyerekek névsorát az osztályfőnökök segítségével állítottam össze, majd vettem fel velük a kapcsolatot. Azok közül, akik nem töltötték ki, ketten hosszabb ideje betegek, három pedig a második, meghosszabbított határidőre sem adta le a kérdőívet. A tanulók többsége segítőkész volt, megértette a feladat jelentőségét, elmondásuk szerint megpróbálták, emlékeikre hagyatkozva, a legpontosabban kitölteni a kérdéssort. Közöttük voltak olyanok is, akik az online időszakban még az általános iskolában tanultak, másik pólus pedig a tavaly (2020-2021-es tanévben) szakmunkás vagy érettségi bizonyítványhoz jutott, és tőlünk kiesett tanulók lettek volna. Elmondható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók nagyon hasonló értékekkel, hiányosságokkal bírnak, és a kérdéssor kitöltésénél.

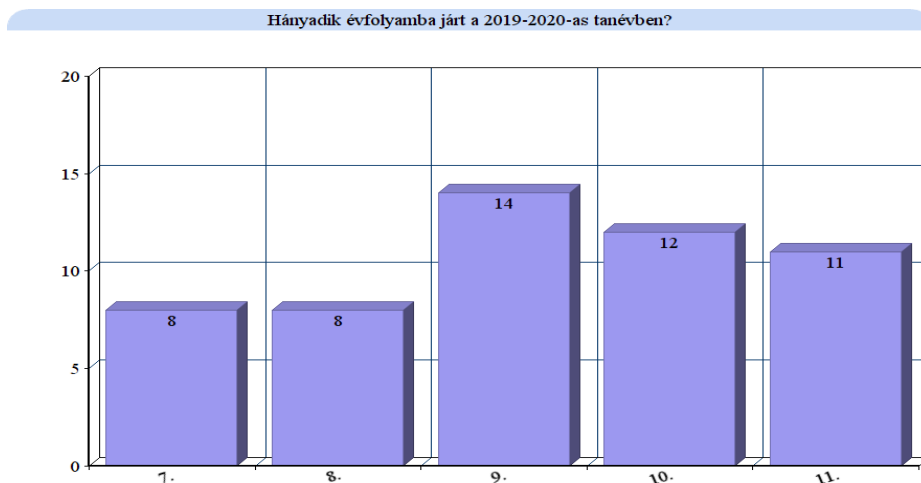
Iskolánknak nagyszámú bejáró tanulója van, a hátrányos helyzetű diákok 81%-a ingázik lakhelye és az iskola között minden nap. Összesen 31 fő (59%) lakik falun, ebből 13 fő (25%) pedig olyan faluban, ahol a település lélekszáma nem éri el az 500 főt. (3. ábra) Azért jelentős adat ez, mert ezek a települések kiesnek az infrastrukturális fejlesztésekből, az ott lakók nagy számban a társadalom peremére szorult családok, akik megfelelő anyagi, szociális háttérrel nem rendelkeznek. Tapasztalataink alapján a helyi család és gyermekjóléti szolgálat gyakran jár ezekhez a családokhoz segítséget nyújtani, vagy éppen a diákok iskolai problémái miatt keresik fel őket.

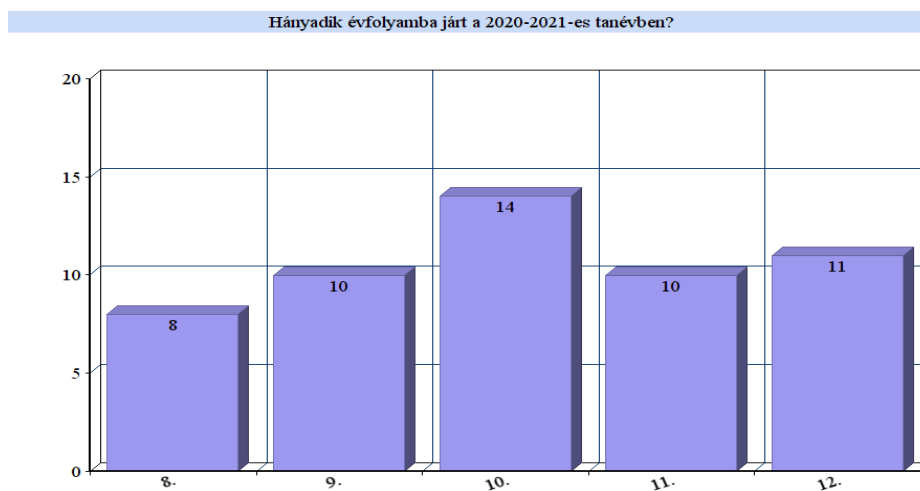
*3. ábra: A diákok lakóhely szerinti megoszlása
(Forrás: saját készítés)*

A kérdőív következő két kérdése a 2019-2020-as (4. ábra) és a 2020-2021-es (5. ábra) tanévre vonatkozott: hányadik évfolyamba járt az első, ill. a második tanévben a vizsgált tanuló.

A megkérdezett diákok évfolyamonkénti létszáma nagy eltéréseket nem mutat, ez a szám 8 és 14 között változik. Az adatok pontosabb vizsgálatával megállapíthatjuk, hogy két diák nem lépett 10. osztályból 11. osztályba, és a 9. osztályban két új hátrányos helyzetű diák jelent meg a 2020-2021-es tanévben. A létszámváltozás az évfolyamokat összehasonlítva nem mutat rá arra a tényre, hogy van olyan diák, aki lemorzsolódott, és van, aki másik iskolából került hozzánk. Ennek ellenére megállapítható, hogy nagyobb számú lemorzsolódás, bukás nem történt a két tanévben. Ez betudható annak is, hogy az online oktatás alatt a hiányzásokat nem vettük figyelembe, továbbá az iskolatípus és tanuló-összetétel miatt nem tudtuk megvalósítani minden órá online, ill. élő online tartását, ezért igazolatlan mulasztás miatt nem szűnt meg senkinek a tanulói jogviszonya.

4. ábra: A HH diákok száma 2019-2020-as tanévben
(Forrás: saját készítés)

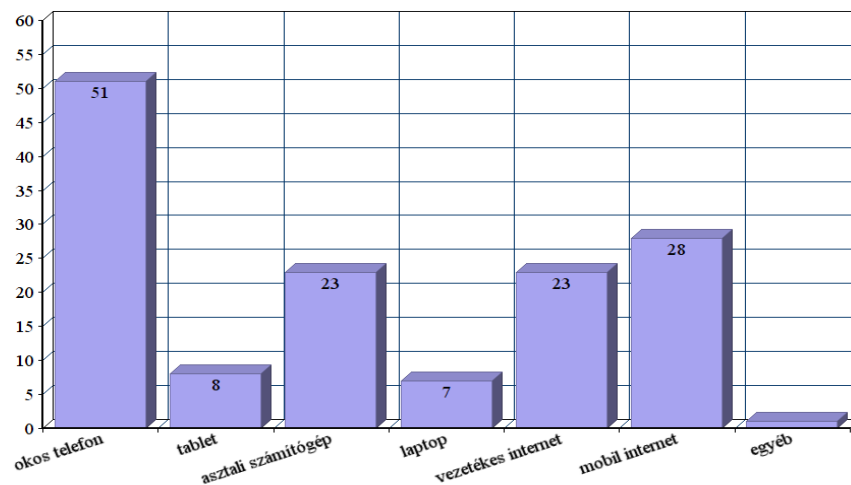
5. ábra: A HH diákok száma 2020-2021-es tanévben
(Forrás: saját készítés)

A digitális oktatás egyik alapvető technikai feltétele az oktatási célokra alkalmas eszközök megléte. A tanulók 96%-a rendelkezett okos telefonnal, egyéb eszközök terén azonban nagy hiányosságokkal szembesültünk. Hiába rendelkezett közel mindegyik gyerek okos telefonnal, az iskolai feladatok megoldásához, a hosszú távú oktatáshoz, egyrészt a kis képernyő alkalmatlansága, másrészt a korlátozott programfuttatási

lehetőségek miatt, ez nem elegendő. Ezen túlmenően elmondható az is, hogy bár mindennapos a telefon használata, de a speciális (pl. Microsoft Office) applikációkat, funkciókat a gyerekek nem használják, vagy nem tudják kezelni az eszközön. Az asztali számítógépekkel rendelkezők száma 23, de közöttük volt olyan is, akik az iskolától kapták azt az online oktatás idejére. Így is csak a megkérdezettek 43%-a rendelkezett vele. Otthoni internet-előfizetéssel is csak 23 tanuló rendelkezett. A mobilinternet-hozzáféréssel rendelkezők száma magasabb az előzőnél, a kérdéssort kitöltők közül 13 fő megjelölte mindkettőt, ebből következik, hogy 15 fő volt a kizárólag mobilnetet használók száma. Az eredményekből az is látszik, hogy az 53 hátrányos helyzetű diákból csak 38 fő (72%) rendelkezett saját internet-hozzáféréssel. (6. ábra) Voltak, akik csak a szomszédban, közeli rokonoknál, ismerősöknél tudtak az internetre kapcsolódni. A pandémia előre haladtával, a családok környezetében egyre növekvő fertőzésszám miatt, ez a lehetőség is beszűkült.

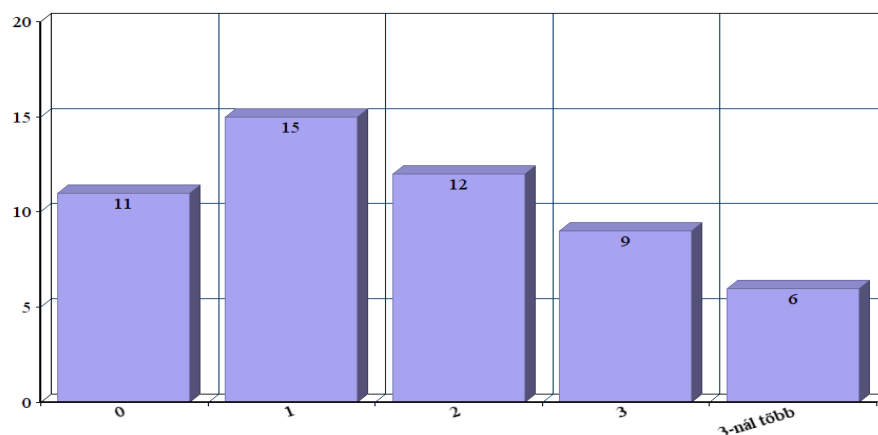
Tovább ronthat az összképen, amennyiben azt feltételezzük, hogy egy háztartásban több tanuló is érintett volt az oktatásban. Arra a kérdésre, hogy hány iskoláskorúval élt egy háztartásban az online időszakban, a következő válaszokat kaptam (7. ábra): 11 háztartásban (21%) nem volt, de 27 családban (51%) volt egy vagy két iskolás korú testvér, három vagy több iskoláskorúval kellett a diákoknak osztoznia 15 családban (28%). A válaszokból kiderül tehát, hogy sok otthonban kellett az eszközöket, erőforrásokat megosztania a gyerekeknek egymás között. Az online tartott tanórákra való bekapcsolódást ez is jelentősen korlátozta, mivel, eredendően, minden tanulónak délelőtt 8 és 14 óra között kellett volna részt vennie ezeken az órákon. További gondot okozhatott a szülőnek is a több gyermek otthoni felügyelete, az iskolás korúakon túl, sok helyen elővigyázatosságból, az óvodás korú testvér is otthon maradt.

Milyen informatikai lehetőségekkel, eszközökkel tudott bekapcsolódni az online oktatásba?

6. ábra Diákok informatikai eszközeinek felmérése
(Forrás: saját készítés)

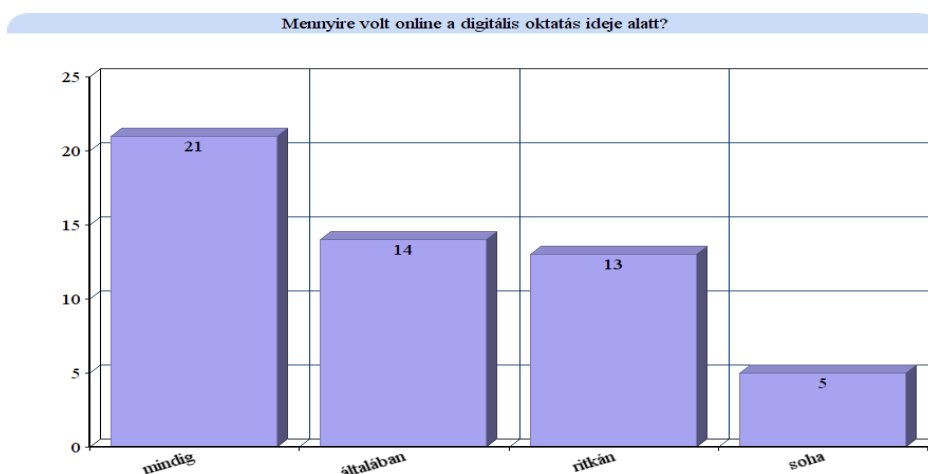
Hány iskolás korúval él egy háztartásban? (önmagát nem beleszámítva)

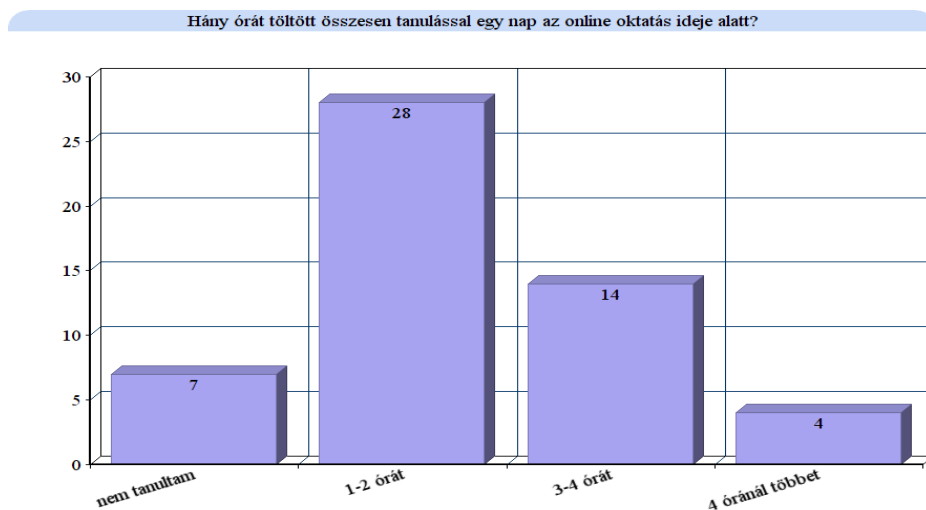
7. ábra: A diákon kívül iskoláskorúak száma a családban
(Forrás: saját készítés)

A diákokhoz intézett 11. kérdés arra irányult, hogy milyen mértékben voltak a vizsgált időszakban online aktívak, mennyire lehetett őket elérni, üzenetet, információt küldeni. (8. ábra) A válaszadók kétharmada (66%) mindig vagy általában elérhető volt, további 24% pedig ritkán, de előbb-utóbb megkapta az értesítéseket. Csak 5 tanuló (10%) nem tudott csatlakozni az internetre, őket csak közvetve, a közelben lakó iskolatársakon keresztül, vagy a telefonon a szülőn keresztül, tudtuk értesíteni az aktuális információkról.

Bár összesen a tanulók 90%-a elérhető volt az interneten, a diákok napi tanulásra fordított idejére irányuló kérdésekre érdekes válaszok érkeztek. (9. ábra) Előzetes tapasztalataim alapján elmondható, hogy a jelenléti oktatásban a diákok nagy részére az otthoni tanulás, a házi feladat megírása napjainkban már nem jellemző, mind a diákok, mind a szülők, sajnos, úgy gondolják, hogy az iskolában kell tanulni, és otthon már nem kell semmit sem csinálni. A tanulók saját bevallásuk szerint is legfeljebb akkor tanulnak otthon, ha másnap valamelyik tantárgyból számonkérésre számíthatnak. Ekkor is csak a felelősségteljesebb diákok vették elő, nézték át tételesen a tananyagot. Érthető, hogy ha nincsenek hozzászokva, nem a napi rutinjukat képezi az otthoni tanulás, akkor a digitális oktatásra ez rányomja a bélyegét. Oktatási szempontból elszomorító adatokat mutat az ábra. Az 53 tanulóból 7 (13%) semmit, 28 (53%) csak napi 1-2 órát tanult, tehát a megkérdezettek több mint fele kivonta magát a rendszeres tanulásból. Az egymást követő két tanévben összesen megközelítőleg hét hónapot töltöttünk az iskolából kizárva, elmondható tehát, hogy óriási lemaradásba kerültek a vizsgált tanulók. Csak négy tanuló állította, hogy napi négy óránál többet tanult, ez a válaszadók kevesebb, mint 8%-a. A fejezet végén még visszatérek ezekre az adatokra, és próbálom megválaszolni, hogy miért nem tanultak a diákok.

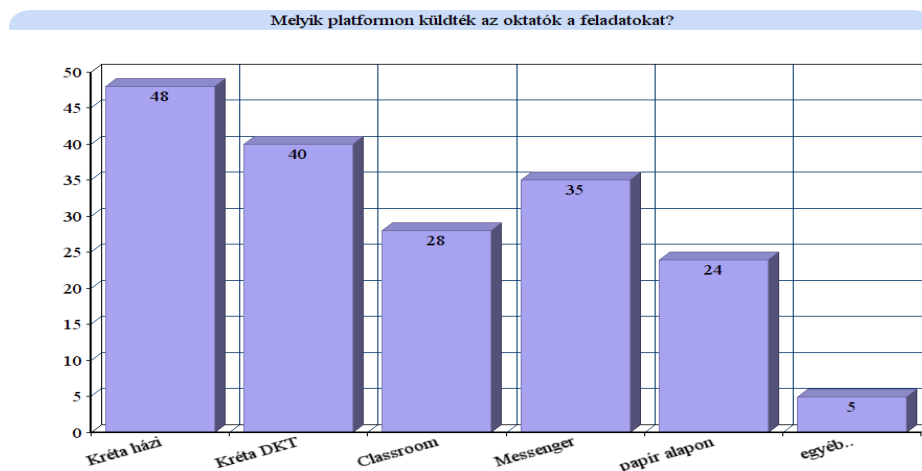
8. ábra: Online jelenlét a digitális oktatás ideje alatt
(Forrás: saját készítés)

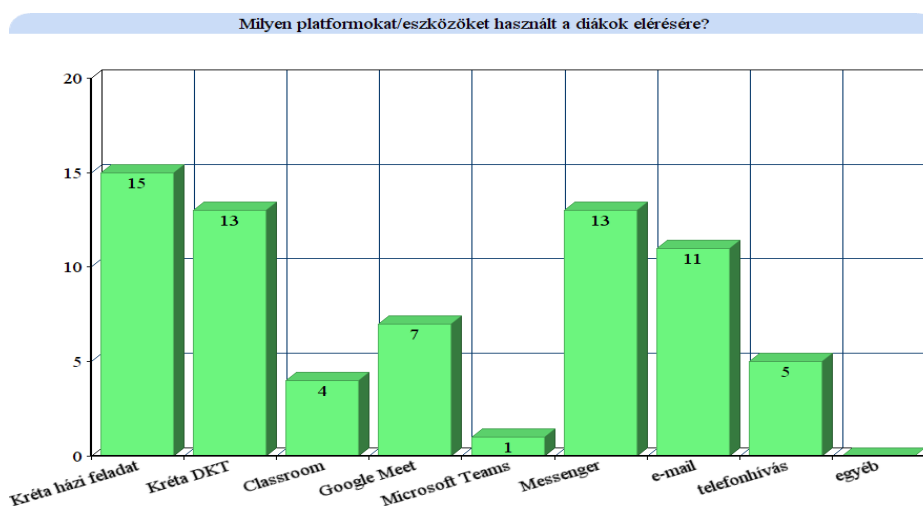
9. ábra: Tanulással töltött órák száma
(Forrás: saját készítés)

Az oktatók tisztában voltak a diákok családi hátterével és eszközellátottságával, így több platformon keresztül küldték el a diákoknak a tananyagot, házi feladatot. Elsődleges, és Centrum által elvárt, kapcsolattartási csatorna a Kréta oktatási felület volt, az ábrából kitűnik, hogy a diákok nagy többsége kapta ezen a rendszeren belül, a Házi feladat és a Digitális Kollaborációs Tér bővítményen keresztül, a feladatokat. Ezek mellett a tanulók több mint fele a Messenger alkalmazást használva is kommunikált tanáraival, diáktársaival. Majdnem minden megkérdezett legalább három lehetőséget bejelölt a válaszok közül, ebből is látszik, hogy megpróbáltuk minden csatornán elérni őket. (10. ábra) Tehát a diákok tisztában voltak a ténnyel, hogy hol, milyen formában kapják a feladatokat, egymástól is tájékozódtak, de ennek ellenére sokan nem vettek részt aktívan a digitális oktatásban.

Ebben a témakörben szeretném felhasználni először az oktatókkal kitöltetett kérdőívet. Az iskola 19 főállású, és három óraadó oktatót foglalkoztat az idei tanévben. 17 oktatóval sikerült kitöltetnem a kérdőívet. A kérdőív 5. kérdésére érkezett válaszokból látszik, hogy a 17 tanár összesen 69 csatornát jelölt be, e szerint minden tanár átlagosan négy platformot használt a diákok elérésére. (11. ábra) Minden válaszadó bejelölt legalább egy Kréta lehetőséget, 11 tanár (65%) pedig e-mailben is megkereste őket. Öt oktató (30%) telefonon is tartotta a kapcsolatot a tanulókkal, személyesen próbálta őket elérni, hogy információt adjon és szerezzen a tanulási, bekapcsolódási lehetőségekről, az esetleges nehézségekről.

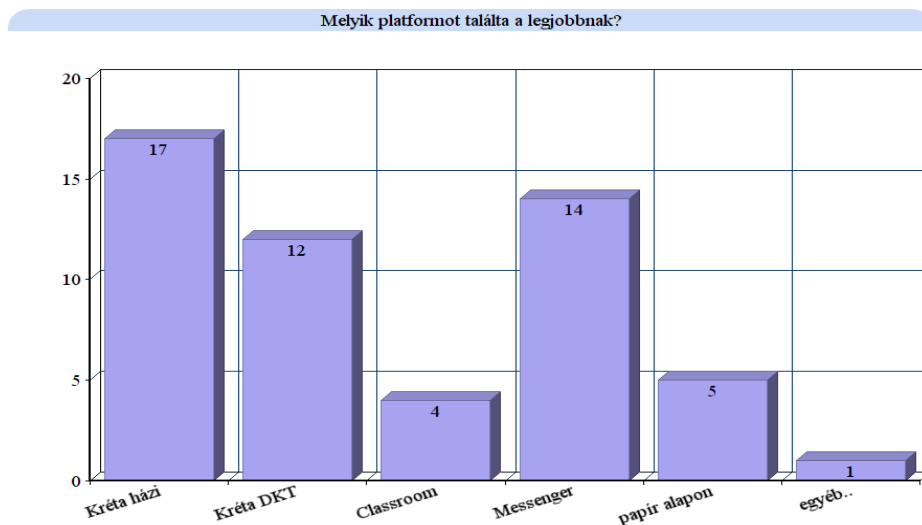
10. ábra Melyik platformon kapták a feladatokat a diákok?
(Forrás: saját készítés)

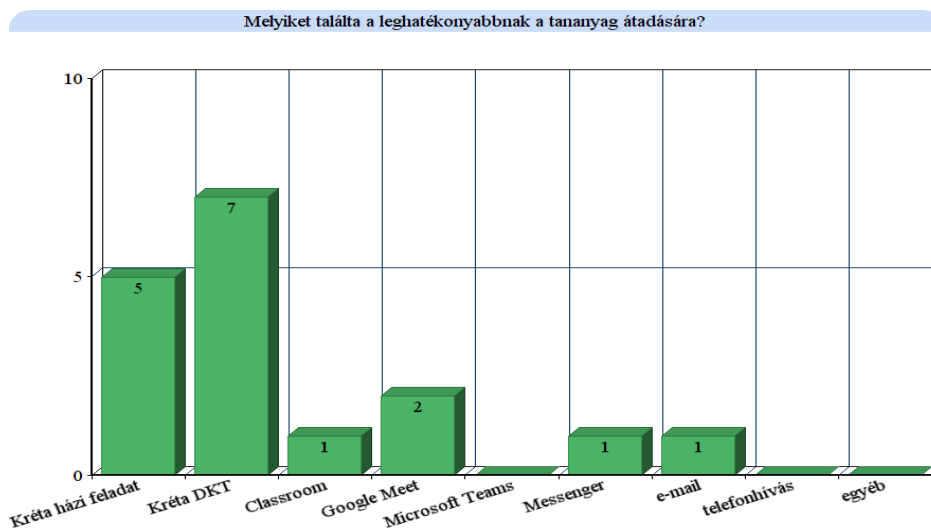
11. ábra: Melyik platformokat/eszközöket használták az oktatók?
(Forrás: saját készítés)

A diákok, saját tapasztalataik alapján, a Kréta-rendszert találták a legmegfelelőbbnek, a rendszeren belüli két bővítményt (Házi feladat, DKT) összesen a megkérdezettek több mint fele, 29 fő (55%) választotta. Alig több mint a tanulók egynegyede, 14 fő (26%) a Messenger alkalmazást részesítette előnyben. Valószínű, mivel ezt a kommunikációs csatornát már sokkal korábban is használták, hamarabb elsajátították a dokumentumok fogadásának, csatolásának menetét is. Öt diák találta a papír alapú megoldást a legjobbnak, vélhetően eszköz- vagy internethiány miatt. (12. ábra)

A tanárok ugyanerre a kérdésre a következőket válaszolták: 17 tanárból 12 fő (70%) szintén a Kréta-felületet tartotta a leghatékonyabbnak. (13. ábra)

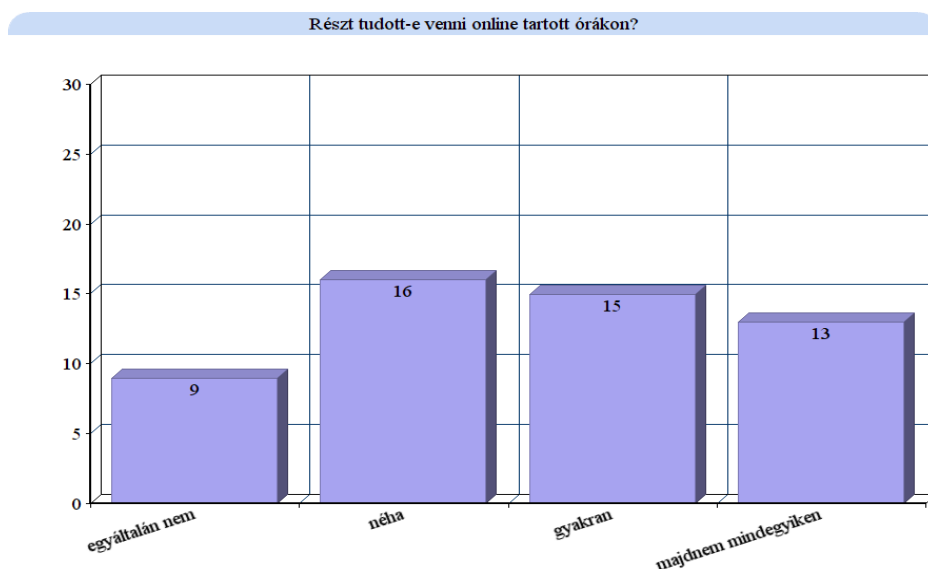
12. ábra: Melyik platformot találták a diákok a legjobbnak?
(Forrás: saját készítés)

13. ábra: Melyik platformot találták az oktatók a leghatékonyabbnak?
(Forrás: saját készítés)

Bár a Kréta-rendszerrel voltak gondok az átállást követően, a fejlesztők a lehető leghamarabb orvosolták ezt a problémát. A tanároktól, diákoktól kapott visszajelzések alapján javították a hibákat, és egyre több hasznos funkcióval látták el a programot. Az új funkciók megjelenéséről a felületen belül is kaptunk visszajelzést, és a kollégák egymás között is felhívták a figyelmet rá. A folyamatos kommunikációnak köszönhetően a tanárok egymást segítették a funkciók kezelésében, egymást tanították online formában.

A következő kérdésre adott válaszok segítségével az online órákon való részvételi arányt szerettem volna pontosabban látni. Elmondható, hogy a megtartott online órákra (mint fentebb említettem, iskolánkban nem volt sok) a hátrányos helyzetű diákok nagyobb része becsatlakozott: 44 fő (83%) változó gyakorisággal megjelent, 13 fő, közel a tanulók egynegyedede, majdnem mindegyiken részt vett. Csak 9 fő (17%) volt a válaszadók közül, akik egyáltalán nem vettek részt az órákon, ez a szám elfogadható a megkérdezett diákok körében jellemző eszközellátottság tükrében. (14. ábra)

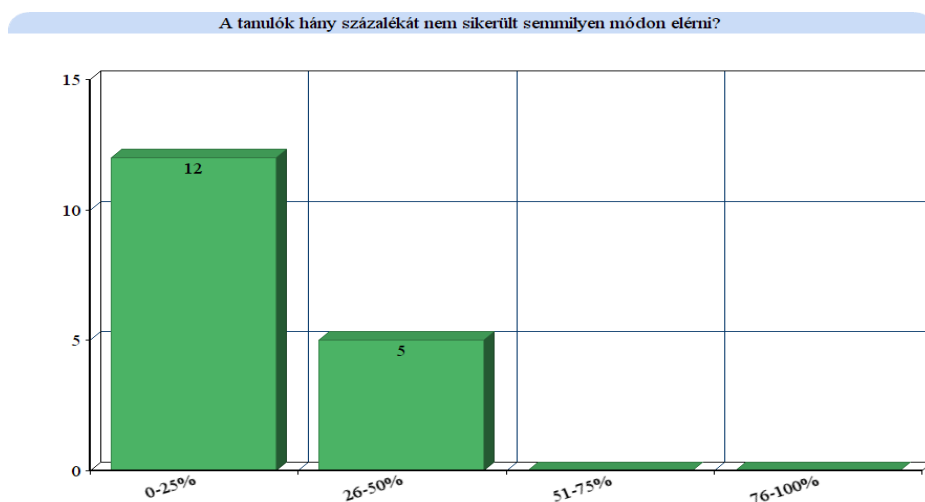

14. ábra: Részt tudtak venni a diákok az online órákon?
(Forrás: saját készítés)

A tanári kérdőív azon kérdésére, hogy emlékezetük szerint hány tanulót sikerült elérni az online órákon, ezeket a válaszokat kaptam: rendszeresen a tanulók felét érték el, velük tudtak folyamatosan haladni.

A tanári kérdőív harmadik kérdésében az ellenkezőjére voltam kíváncsi, hány tanulót nem értek el. (15. ábra) A tanárok elmondása szerint, többségük, 12 tanár (70%) a diákok körülbelül egynegyedét semmilyen formában nem érte el, öt oktató (30%) pedig még ennél is több diákkal nem tudott kommunikálni a digitális oktatás alatt. Mindez annak ellenére, hogy a tanárok nagyon sok csatornán próbálták bevonni a tanulási folyamatba a diákokat. Ezek a rendszeres oktatásból kiesett tanulók többségében a hátrányos helyzetű tanulók voltak, bár akadt kivétel is. Volt olyan eset is, amikor a személyes jelenlétben rendszeren, jól teljesítő tanuló a digitális időszakban „eltűnt”, megkerestük, kéréseinkre, felszólításunkra csak ígéretést kaptunk. A szülővel

felvettük a kapcsolatot, s megtudtuk tőle, hogy a gyermek egész nap a szobájában tartózkodik, a számítógép előtt ül és tanul. Kénytelenek voltunk a szülőt megcáfolni, és rávilágítani arra a tényre, lehet, hogy ott ül a gyermek minden nap, de nem tanul, hanem játékokkal és egyéb figyelemelterelő oldalakkal foglalkozik. Miután a szülő is megbizonyosodott erről, a gyereket tanulásra fogta, és az elkezdte bepótolni a lemaradást. Időben viszont nagyon sok kiesett, hiszen az online oktatásban 2-3 hétig csak hitegette a tanárokat, majd egy hónap elteltével beszéltünk a szülővel, utána még két hetet vett igénybe, hogy elkezdjen dolgozni a diák. Majdnem két hónapos lemaradás, annak ellenére, hogy megfelelő eszközzel, internetkapcsolattal, segítő családi háttérrel is rendelkezett a tanuló.

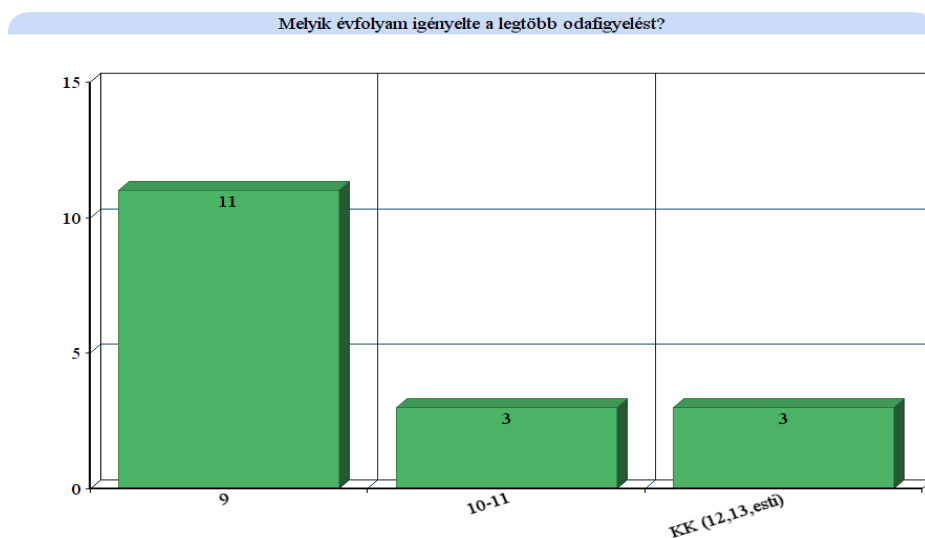
15. ábra: A tanulók hány százalékát nem érték el az oktatók?
(Forrás: saját készítés)

Az oktatóktól rákérdeztem a legtöbb figyelmet igénylő évfolyamra is. (16. ábra) 11 tanár (65%) a kilencedik évfolyamot jelölte meg. A szöveges kiegészítésből kiderült, hogy a 2020-2021-es tanév november 11-én bevezetett korlátozásaira fókuszáltak az oktatók. Mivel abban a tanévben csak szeptember-októberben voltak jelen azok a tanulók, akik az általános iskolából jöttek, még nem szokták meg a középiskolai rendet, a tanulók többsége nem igazán illeszkedett be még az osztályba. Fő okokként a következőket fogalmazták meg:

- hiányzott a diákok tanárokbá, osztályfőnökbé vetett bizalma,
- az általános iskolainál eltérő/magasabb elvárásokkal szembesültek,

- a digitális tanrend bevezetése az őszi szünet utáni időpontban korainak bizonyult.

Három-három oktató jelölte meg, az év végi vizsgákra hivatkozva, a másik opciókat. Valószínűleg a szakmai tanárok a szakmai vizsgára való felkészülés miatt foglalkoztak többet a 11. évfolyammal, a közismereti tanárok pedig az érettségi előtt álló 13. évfolyamra figyeltek jobban.

16. ábra: Melyik volt a legtöbb odafigyelést igénylő évfolyam?
(Forrás: saját készítés)

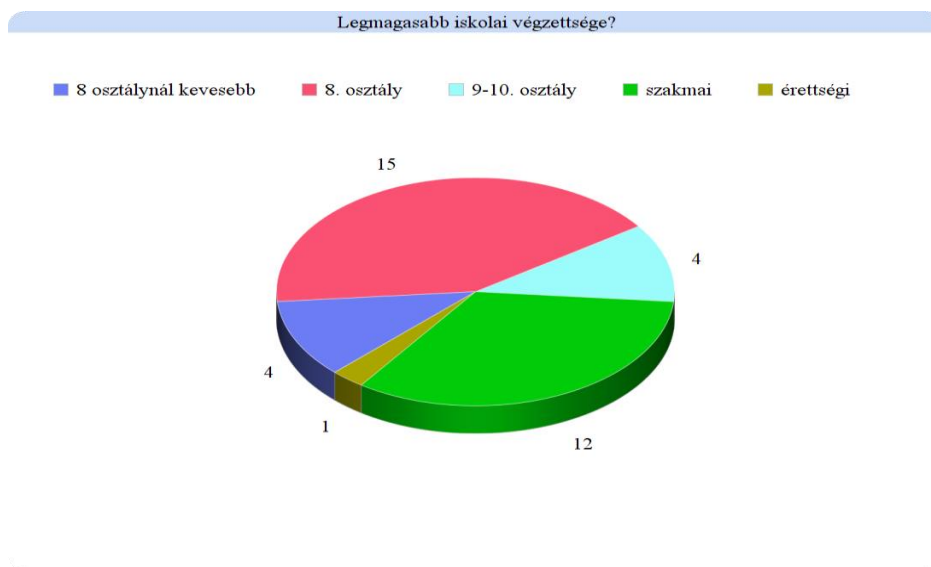
A családi háttérrel kutatva tettem fel a kérdést a diákoknak, hogy tudtak-e segítséget kérni a családtagjaiktól, rendelkeztek-e a megfelelő, támogató háttérrel. (17. ábra) Összesen 33 diák (62%) válaszolta, hogy egyáltalán nem, vagy inkább nem volt lehetőségük segítséget kérni. Ez összefüggésben áll azzal a felvetéssel, miszerint az alacsony iskolázottságú szülők nem tudnak elég figyelmet fordítani gyermekeik iskolai előmenetelére.

17. ábra: Tudott segítséget kérni a diák a családtagoktól?
(Forrás: saját készítés)

Ennek alátámasztására szeretnék kitérni a szülői kérdőívekre érkezett válaszokkal is. (18. ábra) Sajnos, az 53-ból csak 36 szülő töltötte ki, küldte vissza a kérdőívet, ez is jól mutatja, hogy az együttműködés, kapcsolattartás terén nagyon rossz a helyzet, érdektelenségüket szülői értekezleteken, fogadóórákon is tapasztaljuk. Évek óta szorgalmazza az iskola vezetése a szülői munkaközösség létrejöttét, de ezidáig nem értünk el sikert.

A szülői kérdőív harmadik kérdése iskolai végzettségükre vonatkozik. (19. ábra) Tudjuk, hogy a hátrányos helyzet egyik oka lehet a szülő alacsony iskolázottsága. A válaszadók közül 23 csak általános iskolai végzettséggel, vagy maximum 9-10. osztállyal rendelkezik. Ez 64%-ot, tehát majdnem a megkérdezettek kétharmadát jelenti. Szakmával 12 fő (33%), és csak egy (megkérdezett) szülő rendelkezett érettségi bizonyítvánnyal. Ez az alacsony iskolázottsági szint is alátámasztja, hogy a diáknak nem volt kitől segítséget kérni, hiszen a szülő nem tudott segíteni neki.

18. ábra: Mi a szülő legmagasabb iskolai végzettsége?
(Forrás: saját készítés)

19. ábra: Melyik eszközöket használja a szülő rendszeresen?
(Forrás: saját készítés)

A szülői kérdőívekből az is kiderül, hogy a szülők többsége csak okos telefont használ a mindennapokban, csak kevesen választották a laptopot, számítógépet, mint használati eszközt. Valószínűsíthető, hogy ha a szülő sem használja megfelelő gyakorlattal ezeket az informatikai eszközöket, úgy ezek használatában a gyermeküknek sem tudnak segíteni. Információszerzésre ugyan használják az internetet, de a szülőkkel folytatott

beszélgetéséből számomra kiderült, hogy ez általában a Facebook alkalmazás használatában kimerül.

Továbbá erre utalnak a szülői kérdőív 10. kérdésére adott válaszok is, miszerint 15 szülő (42%) egyáltalán nem segített, 15 szülő pedig maximum napi egy órát segített gyermekének. Ezzel szemben csak 2 szülő válaszolta azt a 10. kérdésre, hogy napi több mint két órát foglalkozott a tanuló feladataival. (20. ábra)

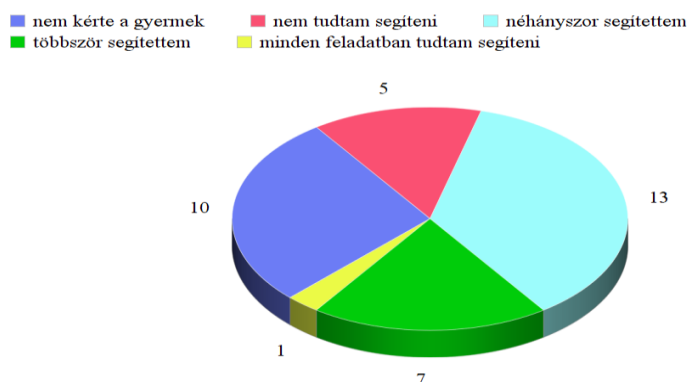
A 9. kérdésre kapott válaszokból látható, hogy 10 esetben nem is kért segítséget a gyermek, öt esetben pedig nem tudott segítséget nyújtani. Hét szülő válaszolta, hogy többször segített, egy pedig minden feladatban. (21. ábra)

Második sarokpontként tehát, az eredmények tükrében kijelenthetjük, hogy a szülők nagy többsége nem tudott érdemben segíteni a digitális oktatás ideje alatt a gyermeküknek.

20. ábra: Hány órát segített a szülő a gyermekének?
(Forrás: saját készítés)

Tudott segíteni a gyermekének az iskolai feladatok megoldásában?

21. ábra: Tudott segíteni a feladatok megoldásában a szülő?
(Forrás: saját készítés)

Szülői kérdőívem 4. kérdése a foglalkoztatottság problémáját vizsgálta. 22 szülőnek (61%) volt bejelentett munkahelye a kérdéses időszakban, ami alapján azt feltételezhetjük, hogy tulajdonképpen otthon sem volt, így természetesen nem tudott segíteni a tanulásban, ösztönzésben. 14 szülő viszont nem dolgozott, tehát a család biztos nem volt olyan anyagi helyzetben, hogy beszerezze a nem kevés többletköltséggel járó hiányzó eszközöket (asztali számítógép, laptop), biztosítsa az internet- hozzáférést. Ezért, sajnos, érthető, hogy sok család számára nem voltak adottak azok a feltételek, melyekkel a gyermek/gyermekek be tudtak, tudnak eredményesen kapcsolódni a digitális oktatásba.

Sejthető, ahol a szülő dolgozott, testvérei otthon voltak, ott a gyermekre több ház körüli teendő, házimunka is várt a délelőtti folyamán, akkor, amikor tanulnia kellett volna. A szülőt megkérdezve (7. kérdés) kiderült, csupán 7 helyen foglalkozhatott a tanuló kizárólag a tanulással. Többségüknel, 29 válaszadónál (80%), a tanulandón felül, házimunkát is kapott a diák, 12 esetben (33%) minden nap segített a gyermek a délelőtti órákban. (22. ábra)

A diák kérdőív utolsó szakaszának szöveges válaszaiban olvashatunk az otthoni elfoglaltságokról. Jellemzően minden második diák kiemelte, hogy otthoni munkát végzett, nyolc tanuló pedig dolgozott a digitális oktatás ideje alatt. A családokkal tartott kapcsolattartás folytán tudok példát hozni ezekre a munkákra: alkalmi háztáji munkák rászoruló időseknek, gyakran külföldi állampolgároknak, erdőn fakitermelésben segédkezés napszámosként, sok esetben pedig szülővel kőműves, ács vagy burkoló

mellé szegődtek el, ezzel is gyarapítva a család bevételeit. A lánygyermek elsősorban a háztartási munkából vették ki a részüket, sokan írták, hogy kisebb testvérek gondozását, felügyeletét kellett megoldaniuk, ami akár egész napos elfoglaltság is lehetett.

Az egyik szülő személyesen nekem mesélte, hogy a gyerek nincs otthon, hétfőtől péntekig Budapesten dolgozik egy építkezésen a rokonokkal együtt. Hétfégén jár haza, akkor próbálja pótolni a leckéket, de ez nem mindig sikerül. Sajnos, erről az apáról később kiderült, hogy bár fizikailag képes lenne dolgozni, nem teszi, mert három gyermeke és a felesége fizetéséből élnek. Amikor a családnál voltam, minden alkalommal ő otthon volt, és hozta ki az általában csak félig kész feladatlapokat is, neki adtam át a papír alapon kivitt tananyagot. Egy újabb példa arra, hogy egy tanuló családi körülményei miatt nem tudta iskolai kötelességeit teljesíteni.

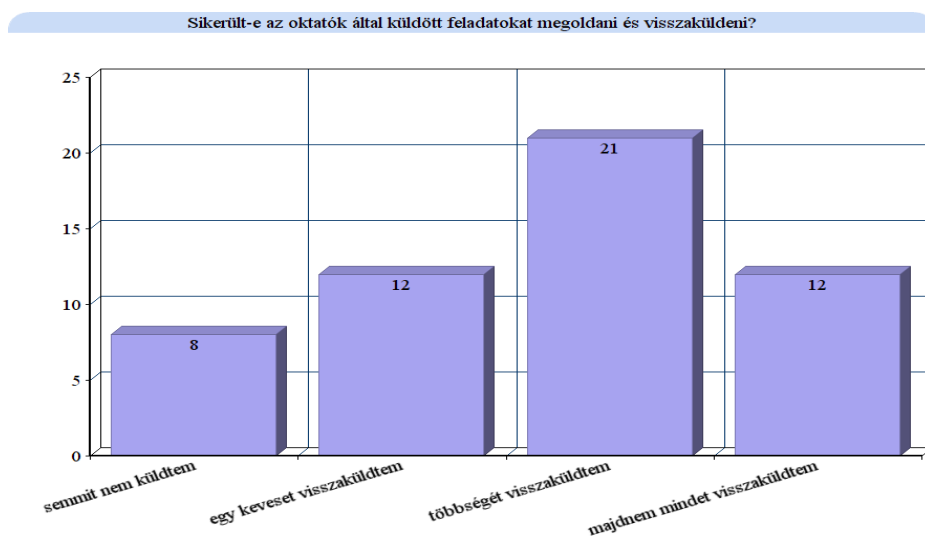

22. ábra: Segített a gyermek a délelőtti folyamán?
(Forrás: saját készítés)

Szülői kérdőívem 8. kérdésére adott válaszokat meglepődve olvastam, sokat gondolkodtam a kialakult eredményen. Mint említettem, 53 megkérdezett szülőből 36 töltötte ki, ezek fele, 18 pedig azt válaszolta, hogy nem okozott gondot az online oktatás a családban. Elképzelhető, hogy az idő múlásával változott meg pozitív irányba a véleményük, vagy ténylegesen ilyen könnyen vették az akadályt? Ez csak egy átfogóbb felmérésből derülne ki.

A 12. kérdésemre adott válaszokból kiderül, hogy a diákok nagy többsége, saját

megítélésük szerint, szépen dolgozott, több mint 60%-uk a kiadott feladatok nagy részét megoldotta és visszaküldte a tanároknak. (23. ábra) Megjegyzem, bár ezt ők így gondolják, kollégáim megerősítettek abban, hogy nagyon sok hiányos, félig kész feladatot kaptak vissza. Sokszor a megoldásokra küldött visszajelzéseket meg sem nyitották a tanulók, csak az újabb tananyagot, házi feladatot nézték meg. Az 53 vizsgált diákból viszont 20 fő (38%) csak keveset, vagy egyáltalán semmit sem küldött a tanároknak.

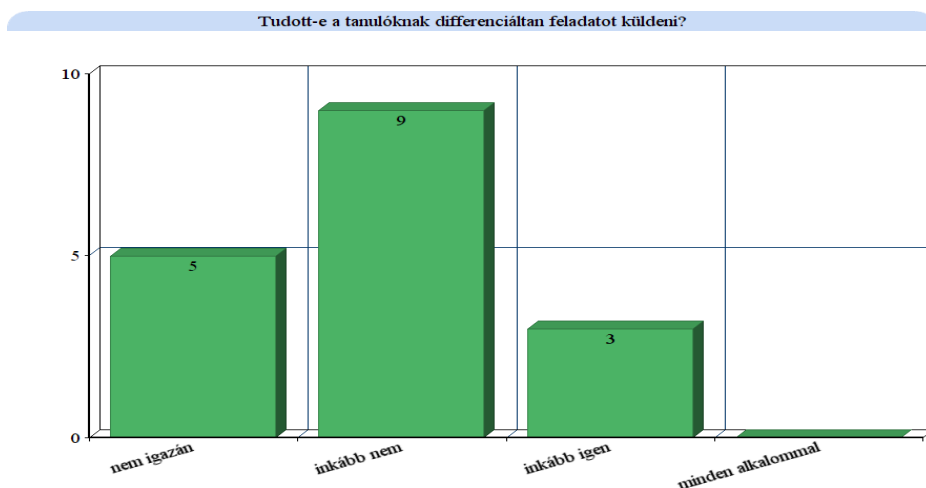

23. ábra: Sikerült a feladatokat megoldania a diákoknak?
(Forrás: saját készítés)

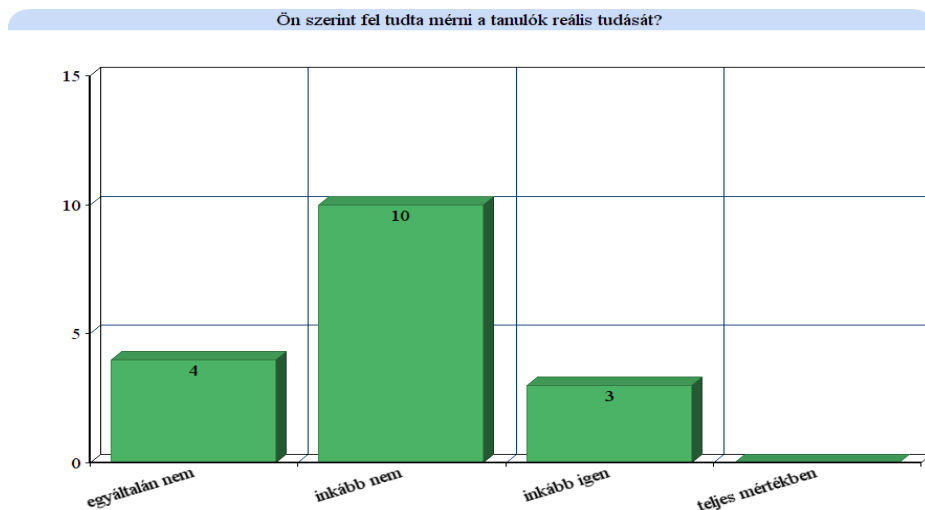
A tanári kérdőív 7. kérdése a differenciált feladatküldésre, számonkérésre vonatkozott. Iskolánkban a sok hátrányos helyzetű diák mellett nagy számban vannak SNI, BTMN tanulók is. A személyes jelenlétben folyó órákon ezt figyelembe tudják venni oktatóink, a differenciált feladatkiosztás, értékelés megszokott. Viszont a digitális oktatás során sokkal nehezebben tudtak differenciálni a tanárok. Öt tanár (30%) a „nem igazán”, kilenc (53%) további pedig az „inkább nem” válaszlehetőséget jelölte be. Csak hárman (17%) választották az „inkább igen” opciót, a „minden alkalommal” lehetőség üresen maradt. (24. ábra)

Mivel jó néhány tanulót nem értek el a tanárok, és nagy részük is csak ritkán vagy néha küldött vissza feladatot, felmerül a kérdés, hogyan tudtak értékelni a tanárok. A diagramból kiderül (25. ábra), hogy az oktatók, saját bevallásuk szerint, nem tudták felmérni reálisan a tanulók tudását. Mindössze három (17%) gondolja úgy, hogy „inkább igen”, miközben 14 (83%) „inkább nem” vagy „egyáltalán nem” tudta megfelelően értékelni a diákokat. A legtöbb jegyet (8. kérdés alapján) házi feladatra,

házi dolgozata és írásbeli dolgozatra adták. Egy tanár sem jelölte meg a szóbeli feleletet és a projektmunkát. Tudjuk, hogy sok tanuló van, aki szóban jobban teljesít, mint írásban. Sajnos, ezeknek a tanulóknak nem kedvezett ez az időszak, mivel csak nagyon kevés tanár adott, adhatott arra lehetőséget, hogy az amúgy is kis számban megtartott online órákon, „feleltesse” a diákot. Többnyire a visszaküldött, írásos dokumentumokra, bizonyító erejű fényképekre adtak jegyet. Volt, aki online felmérőket íratott a diákokkal, pl. a Redmenta program segítségével, de itt nem tudott szóbeli segítséget adni a kérdések értelmezéséhez, a válaszok megformálásához. A diákok sokszor csak a jegyet kapták meg a Kréta programban, de a javított dolgozatot, beadott házi feladatot már nem. Pedagógiai szempontból fontos lett volna szembesülni a diákoknak, mit rontottak el, melyik részből kell még jobban felkészülniük, hol hibáztak. Az érdemjegy magyarázata elmaradt, s diákok is elenyészően kevesen érdeklődtek. Beletörődtek, elfogadták az oktató értékelését, még ha azzal nem is értettek egyet.

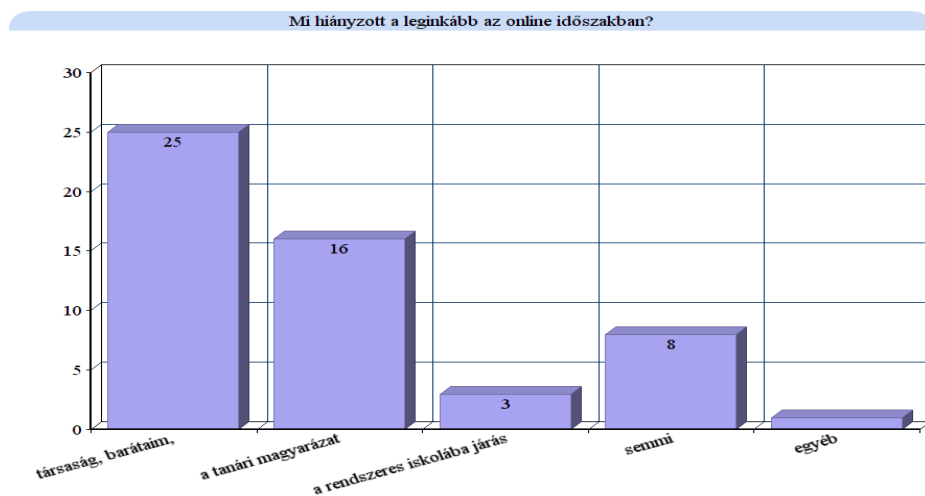

24. ábra: Tudott az oktató differenciáltan feladatot küldeni?
(Forrás: saját készítés)

25. ábra: Fel tudta mérni az oktató a tanulók reális tudását?
(Forrás: saját készítés)

A diákok majdnem felének legjobban a közösség, az osztálytársak, a barátok hiányoztak. A tanulónál kialakult motiválatlanság, passzivitás, levertség legfőbb oka, a tanárok szerint is, az elszigeteltség volt. Sokan a közelebbi rokonokkal, barátokkal sem tudták tartani személyesen a kapcsolatot. A 14-17 éves fiataloknak, életkori sajátosságukból kifolyólag, a társas kapcsolatok a meghatározóak, a szociális kompetencia kialakulásához nagyban hozzájárulnak. A tanári magyarázat és az iskolába járás is hiányzott a diákoknak, de meglepő módon nyolc tanulónak (15%) „semmi sem hiányzott”. (26. ábra)

26. ábra: Mi hiányzott a diákoknak az online időszakban?
(Forrás: saját készítés)

A kérdőívem utolsó szakaszában minden kitöltőt kértem, fejtse ki szövegesen a véleményét. (Ezeket szó szerint idézem.)

Mindhárom kérdőívem záró kérdései között szerepelt, hogy vajon eredményes volt-e az online oktatás.

A diákok válaszai a kérdésre:

„Nem, mert nem volt tanári magyarázat.”

„Nem, mert nem volt kedvem, meg nem volt tanár, aki rendesen elmondta volna.”

„Nem, mert nem volt motiváció.”

„Nem, azért mert hiányzott a tanári magyarázat, és délben keltem fel, és mindig lekéstem az órákat.”

„Igen is meg nem is, mert én valamely tantárgyból javítottam, de valamiből majdnem megbuktam.”

„Nem volt eredményes, mert kipuskáztam az egészet.”

„CTRL-C CTRL-V”

Volt pozitív megítélés is:

„Igen, ugyan annyit tanultam, mint iskolába.”

„Igen, mert jobban tudtam tanulni, mert senki sem zavart és volt időm.”

A tanárok a következőképp vélekedtek:

„A jelenléti oktatásba való visszatéréskor derült ki, hogy az online oktatás alatt a tananyag mélységében elsajátítása a hátrányos helyzetű + SNI tanulóknak nem sikerült, tartós ismeretekre nem tettek szert.”

„Nem, egyértelműen nem. Nagyon sokan passzívak voltak, hónapokon keresztül egyáltalán semmit nem csináltak.”

„A tanulók sikeres érettségi, ill. szakmunkásvizsgát tettek a tantárgyamból, így igen, viszont az alsóbb osztályokban nem feltétlenül sikerült az online tananyag elsajátítása (Az év eleji ismétlések alapján)”

„Nem, a tanulók alapvetően alacsony motiváltsága, tanuláshoz való viszonya romlott, nem kapcsolódtak be sokan az online oktatásba.”

Szülői vélemények:

„Igen, mert jó lett a gyermekem év végi bizonyítványa.”

„Nem igazán, mert az iskolában jobban megérti, ha odafigyel.”

„Nem volt eredményes, mert nehezen tudtam ösztönözni.”

„Nem, mert nem igazán tanult. Meg nem tudta nagyon megoldani a feladatokat.”

Hogyan lehetett volna eredményesebb az online oktatás?

A szülők szerint:

„Az iskolában.”

„Úgy lett volna eredményesebb, ha minden tanuló részt vett volna rajta, és komolyan veszi.”

„Ha 1-2 órára lemehtek volna az iskolába.”

Diákok:

„Ez jó kérdés. XD”

„Sehogy! Úgy jobb lett volna, ha iskolába kellett volna menni.”

„Ha szorgalmasabb lettem volna... Ha legalább 1 héten 3x bejártunk volna a suliba.”

„Ha több lett volna a tanári magyarázat, és ha szorgalmasabb lettem volna.”

Tanárok:

„Ha minden diák rendelkezett volna megfelelő eszközzel.”

„Több „élő” órával, de ehhez a diákjaink technikai felszereltsége és motiváltsága nem volt megfelelő.”

„Mivel objektív (eszközhiány) és szubjektív (érdektelenség) is jelen volt, ezért ezt egy szélesebb körű felmérés mutatná meg.”

A szülők érdekes válaszokat adtak arra a kérdésemre, hogy mivel sikerült otthoni tanulásra ösztönözni a gyermekeiket:

„Tanuljon, mert meg fog bukni.”

„Azzal, hogy így vihetik valamire.”

„Nem ösztönöztem, csinálta magától a dolgát.”

„Hogy nemsokára vége lesz és jobb lesz.”

„Net, tv, telefon elvétele.”

„Jó jegyekért cserébe mindig kérhetett valamit.”

„Kiabálással. Az mindig működik.”

A válaszadók nagy többsége nem vallotta eredményesnek a digitális oktatást. A kérdőívekre adott válaszokból a sorok között olvasva megállapítható, hogy fő problémának a diákok motivátlanságát, az önálló tanulás hiányát állapíthatjuk meg.

4. Saját tapasztalataim a digitális oktatásról

A digitális oktatásra való átállás első napjától kezdve egyik kiemelt feladatom a diákok elérése, tanulásra való ösztönzése volt. Az oktatók, tanárok általában az osztályfőnöknek és a vezetőségnek is jelezték, melyik tanulókkal van gond. Mi, a vezetőség, is kiemelt figyelmet fordítottunk arra, hogy mindegyik osztályban minden tanulót el lehessen érni valamilyen csatornán. A 2019-2020-as tanévben, az első digitális átállás alatt, ez nagy nehézségeket okozott, hiszen a tanulók nem rendelkeztek, sajnos, egységes iskolai e-mail címmel, saját e-mail elérhetőségüket ha meg is adták, azt akkor sem figyelték rendszeresen. A Kréta-rendszer még nem rendelkezett kibővített, házi feladatok küldésére, fogadására alkalmas felülettel. A tanév elején megadott tanulói, szülői elérhetőségek, mint például a telefonszám, sok esetben már nem volt aktuális, de ezzel az osztályfőnökök csak ekkor szembesültek. Közel két hétig is tartott iskolánkban míg minden tanulót elértünk, eljuttattuk hozzájuk a digitális oktatással kapcsolatos információkat. Természetesen a második alkalommal, a 2020-2021-es tanév novemberében, már felkészültebbek voltunk, a tanév első két (személyes jelenléti) hónapjában folyamatosan frissítettük az elérhetőségeket, gyakoroltuk a Kréta felületre való belépést, a házi feladatok, csatolmányok visszaküldésének menetét.

Sok tanulóval - köztük sok hátrányos helyzetűvel - tartottam a kapcsolatot személyesen is, ugyan nem tanítottam őket, de én hordtam ki nekik és gyűjtöttem össze a papíron kiadott feladatokat. Volt lehetőségem kicsit beszélgetni velük, meghallgatni őket. Sok esetben éreztem magamat motivációs trénernek, ahogy próbáltam meggyőzni őket, hogy tanuljanak, csinálják szorgalmasan a feladatokat.

A tanári magyarázatot sokan hiányolták, sajnos egyedül nem voltak képesek feldolgozni a tananyagot, még akkor sem, ha megvolt a megfelelő eszközük és interneteléréssel is rendelkeztek. Önállóan nem voltak képesek információk után kutatni, még kevésbé a releváns, megbízható forrásból származó tudnivalókat kiszűrni. Volt tanár, aki már a meglévő, más által közösségi videómegosztó portálra felhelyezett tartalmat osztotta meg saját magyarázat helyett. Az oktatók a saját tananyaguk digitális feldolgozását időben elkezdték, de sokszor ütköztek technikai, pedagógiai problémákba, mielőtt közzétették volna a tanulók számára a feldolgozandó tananyagot. Akadt azonban, sajnos, olyan idősebb tanár is, akinek a tanulókkal szembeni összes elvárása az volt,

hogy a kiküldött - tankönyvből kimásolt - szöveget írják le a füzetbe. A diákok megszokták a jelenléti oktatásban az oktatók tanítási, számonkérési stílusát, ami a digitális oktatás alatt teljesen megváltozott. Hiányoztak az órákon elhangzó dicsérő, biztató szavak; a többszöri, „szájbarágós” magyarázat helyett egy teljesen új információ-átadási protokollal ismerkedtek meg. Azok a tanulók, akik napi sok-sok órát töltöttek a közösségi oldalakon, egyik napról a másikra azzal szembesültek, hogy több platformra be kell jelentkezniük, napi rendszerességgel kezelniük kell az e-mail fiókjukat, különböző kiterjesztésű fájlokat, csatolmányokat kell megnyitniuk, szerkeszteniük, a megadott helyre, adott időn belül visszaküldeniük. Bár információs társadalomban élünk, sokaknak egész napja a „telefon nyomkodásával” telt el, hirtelen, hogy ez már nem lehetőség volt számukra, hanem elvárás, nem tudták teljesíteni a feladatot. Sokan hivatkoztak rá, hogy nem tudnak belépni a megfelelő portálra, nem tudnak fényképet készíteni és csatolni. Szembesültünk tanulóink technológiai, digitális elmaradásával, a diákok egy része nem fordított energiát az új követelményeknek való megfelelésre.

Személyes tapasztalataim szerint hasonló bonyolultsággal bír egy fényképet elkészíteni önmagunkról, majd azt szöveges magyarázattal ellátva egy közösségi oldalra feltölteni, mint egy elkészült leckét a füzetből lefotózni, majd azt akár a Kréta felületen, akár egy e-mailben csatolva elküldeni a tanárnak. Mégis, míg az előzőt majdnem minden tanuló megoldja, a házi feladat, dolgozat visszaküldése óriási problémákat okozott. A diákok hozzáállása a feladatokhoz, új kihívásokhoz csüggesztő volt. Természetesen, amikor lehetőségünk volt velük személyesen az iskolában, vagy egy online órán találkozni, megmutattuk, elmagyaráztuk az egymás utáni lépéseket, megértették, majd könnyedén kiviteleztek azokat. Viszont maguktól csak nagyon kevesek próbálkoztak meg a digitális gátakat leküzdeni. Sokan nem értették meg, nem hitték el, hogy következményekkel jár, ha nem dolgoznak. Míg az iskolában az órák alatt, szünetekben tudtunk hatni a diákra, megkövetelni a tanulást, ezt online nem lehetett kivitelezni. Nem állhattunk ott a tanuló mellett, míg a feladatot megoldja, nem adhattunk neki azonnali visszajelzést a munkájáról.

Míg az iskolában 45 percig kell figyelni, teljesíteni, 7:50-től egészen 14 óráig be van osztva a diák ideje, addig otthon nincs, aki csengessen, nem szorul a már elfogadott, berögzült keretek közé a tanuló. A már megszokott iskolai keretektől kirekesztve, az

otthoni közegben sokan nem tudták elfogadni a tényt, hogy csengetés, tanárok, órai munka helyett most az önálló tanulás áll a középpontban. Sokan hitték szünetnek a digitális oktatás első időszakát.

Az oktatóknak is gondot okozott az első átállás szakasza. Az idősebb tanároknak is meg kellett tanulnia kezelni az internet adta lehetőségeket. Kapcsolatfelvétel a gyerekekkel, a feladatok, dolgozatok küldésének, fogadásának, értékelésének kérdése minden tanárt foglalkoztatott, egységes rendszert kellett kidolgoznunk az iskolában. A gyors információcserét, amit azelőtt a tanári szobában könnyedén megtehettünk egy-egy megbeszélés alkalmával, most csak többszöri levélváltást, telefonálgatást követően lehetett elérni. Az élő online munkaértekezletek megszervezése, az összes oktató sikeres bekapcsolódása is csak néhány próbálkozás után valósult meg.

Eltérő volt a tanárok meglátása az egységes, leghatékonyabb oktatási platformot illetően: volt, aki a saját maga által készített prezentációkat küldte a diákoknak, volt, aki a Youtube-ra feltöltött videókat erőltette. A számonkérés, értékelés is meglehetősen eltérően alakult. Míg valakinek elég volt a füzetbe bemásolni a tananyagot a kettesért, más tanár viszont online dolgozatot állított össze, amit adott időben, rövid időkereten belül kellett megoldania a diákoknak. Míg az első módszerről elmondható, hogy nagyon könnyen szerezhettek jó jegyet a diák; a második megoldásnál pedig felmerült a megfelelő eszköz, internet hozzáférés gondja: ezeknek az oktatóknak többször jelezték a tanulók, hogy a megadott időben éppen másik (élő online) órán kell részt venniük, vagy éppen a testvér használná a számítógépet. A home office miatt a tanári szobában nem lehetett egyeztetni a napi feladatokat, így gyakran átfedésekkel, órarendváltozásokkal, tömbösítésekkel kellett számolniuk az oktatóknak, míg ki nem alakult a digitális tanrend.

Az elválasztottság, elszigetelődés rányomta a bélyegét mindenkire. A gyerekek kitartása hétről-hétre csökkent, egyre nehezebben lehetett őket rábírní a tanulásra is. Amint erre lehetőség adódott, a hosszú bezártság után mindenki lelkesen tért vissza a jelenléti oktatásba. Az első napok – hasonlóan, mint a nyári szünetet követők -, azzal teltek, hogy egymás egészsége felől érdeklődtünk, meghallgattuk, ki mit csinált az elmúlt időszakban, milyen problémákkal kellett szembenéznie. Az oktatók a jó példákat ismertették, egyes tanulók iskolai előremeneteléről konzultáltak, megvitatták a megmenthető és a (sajnos) menthetetlen diákokat. Elmondható, hogy a digitális oktatás

ideje alatt kollégáim nagyon sok energiát fektettek a tanulók elérésére, a kapcsolatteremtésre, és amint visszatértünk a jelenléti oktatásba, nagy figyelmet fektettek a hiányosságok pótlására.

5. Összegzés

A kérdőívek tanulmányozása után elmondhatjuk, hogy három sarkalatos ponton kell megerősíteni a digitális oktatást, hogy a hátrányos helyzetűek lemaradását-kimaradását megelőzzük.

Megállapítottuk, hogy a diákok többsége nem rendelkezett, rendelkezik megfelelő, digitális oktatásra alkalmas technikai eszközzel. Ha rendelkeztek is, hiányzott a tudatos, célirányos eszközhasználat: sokan nem tudták megnyitni, szerkeszteni, visszaküldeni a feladatokat. Csupán szükségmegoldás volt a feladatokat papír alapon kiszállítani, eljuttatni a diákokhoz. A projektfeladatok, kutatómunkák teljesítéséhez is elengedhetetlen lenne az internetkapcsolat, az egyéni tananyag-feldolgozáshoz pedig a magyarázó videók, értelmező leírások keresése, megtekintése.

A diákok családi háttere sokszor nem volt alkalmas arra, hogy segítse, támogassa őket ebben a rendkívüli helyzetben, amikor a mindennapi élet, s benne az oktatás, gyökeresen megváltozott. Épp ellenkezőleg, a hátrányos körülmények miatt volt, akinek az otthoni munka tette ki ideje nagy részét, de volt, aki a család megélhetését segítve, dolgozni ment a tanulás helyett. Sok szülő nem tudott segíteni gyermekének a tanulásban, (mert nem volt meg a megfelelő tudása, eszköze, nem használja a munkájában az informatikai eszközöket) ez pedig a sikeres tanuláshoz fontos lett volna. Több háztartásban, családban a szülői felelősségtudat hiánya miatt nem követelték meg a tanulást.

Ahol még a szülők sem követelték meg a tanulást, a diákok még inkább érezhették szünetnek ezt az időszakot, mint inkább módosított (online) oktatásnak. Hiába az osztályfőnöki, tanári megkeresés többféle csatornája, a diákok nem fogták fel a következményeket, nem tudták elképzelni, hogy ebből milyen hátrányuk származik majd, hiszen ilyenre még nem volt példa az oktatásban. Kiszakadtak a megszokott, hétköznapi élethelyzetekből, az iskola adta keretektől, sokaknak hiányzott az a külső presszió/nyomás, rendszer, ami eddig irányította őket, „döntött” helyettük. A tanulás iránti motivációjukat elvesztve, vagy éppen a gyenge motivációjuk miatt, felülkerekedett a szabadság érzete, sokan, - akinek volt megfelelő eszköze, internet hozzáférése - csak sorozatokat néztek, a közösségi médián töltötték idejük nagy részét, vagy éppen számítógépes játékokkal játszottak.

Ez a három tényező nagyban befolyásolta a diákok teljesítményét a digitális oktatás ideje alatt. A nem hátrányos helyzetű tanulók, akik valószínűleg rendelkeztek megfelelő eszközökkel és támogató családi háttérrel, könnyebben vették az akadályokat. Kijelenthetjük, „...hogyan az információ közlése, fogadása, feldolgozása, tárolása, értelmezése és áramlása nem határozta meg egyik korábbi társadalmat sem annyira, mint a mai.” (Az információs társadalom, 2007, 22.o.) Sajnos láthatjuk, hogy nem minden család, szülő, diák tartozik még az információs társadalomba, emiatt sok hátrányos helyzetű diák újabb, hatalmas, több hónapnyi kiesést volt kénytelen elszenvedni a digitális oktatás ideje alatt.

Summary

Online education from the aspect of underprivileged students: is it an opportunity or another disadvantage?

Twice in recent years high schools have changed to digital education due to the Covid pandemic. During this period many students could not or did not want to get involved in online lessons, returning homework, learning at home.

In my research I asked students, teachers and parents about the problems of underprivileged students. It turned out that a large percentage of students had a smart phone, but this device is not suitable for online education. Due to the lack of other devices and in many places due to the lack of internet access, students could not get involved. If they had a desktop computer or a laptop, it had to be shared with the siblings during this period.

In the second part in my research I tried to explore the topic of supportive family background. It turned out that the parents with low levels of education did not use a desktop computer or a laptop regularly, therefore they could not help their children to open and return tasks. Low level of education may be the reason why they could not help much. They spent very little time studying with their children. School progress was not kept in mind, many students helped with household chores or worked during this period.

Underprivileged students can be get to work with a lot of extra attention, help and motivation during in-person education. Learning at home is almost impossible for many

students without the ability to learn the curriculum on their own. Many of them missed teacher explanation and everyday motivation.

It can be stated that the vast majority of underprivileged students couldn't learn effectively in digital education due to the lack of devices, a supportive family background, and motivation.

6. Megoldási javaslatok

A megszokott, elvárható intézményi feladatokon, megoldásokon túl, (csoportbontás, fejlesztő tanárok, az alapítvány anyagi támogatása stb.) a következőképpen látom ennek a sajátos tanulói rétegnek a felzárkóztatását.

A legegyszerűbben a megfelelő eszközök beszerzése megvalósítható, hiszen a klasszikus tankönyvek helyett informatikai eszközöket is kaphatnának a tanulók. Amennyiben a digitális oktatás teret nyer a jövőben, nem igazán lesz szükség tankönyvekre, s mivel ezek digitalizálhatók, egy oktatási célra szánt tableten, laptopon könnyen hozzáférhetővé lehetne őket tenni. Amennyiben lehetne minden háztartásnak internet elérhetőséget biztosítani - akár csak oktatási céllal is -, az egyik problémát el is gördíthetnénk a hatékony digitális oktatás útjából.

A támogatni tudó és támogatni akaró családi háttér megteremtése nagyon komplex, több területet is érintő probléma. A hátrányos helyzetű családok segítségével foglalkozó szakemberek (jogi képviselők, védőnők, szociális szakemberek), együttes munkájára van szükség, hogy a hátrányt megszüntetve, csökkentve, megfelelő körülmények között tanulhassanak a diákok. A hátrányos helyzetben lévő szülők hagyományos oktatási intézményekben tanultak, (jó esetben) a házi feladatot otthon hagyományos módon oldották meg, és ismételték át a tanártól hallottakat. Számukra is új, idegen az egyénileg, otthon, iskolába járás nélküli online oktatás fogalma. A különböző iskolák különböző elvárásai, a bizonytalan ideig tartó online oktatás számos nehézséget okozott. Tapasztalat hiányában a szülők többsége nem tudta érdemben segíteni a gyermekét az oktatási folyamatban, a pandémia okozta egyéb problémák között (egzisztenciális, egészségi, mentális) nehéz volt számukra a diákok ösztönzése, motiválása. Generációkon átívelő, hosszú folyamat, míg a szülők megértik, hogy tanulni nem csak az iskolában lehet, illetve kell. Azok a gyerekek, akik most szembesülnek a digitális oktatás okozta kihívásokkal, évek, évtizedek múlva már több tapasztalattal fognak rendelkezni az elvárások, kötelezettségek terén.

Jelenleg, amikor a pandémia hatására bármelyik héten, bármelyik nap újra bezárásokkal, szigorításokkal kell számolni, az iskolák számára az egyik hathatós segítség az lenne, ha legalább hetente egy napra kötelező (engedélyezett) lenne megjelenni az iskolában a diákoknak. Ezen a napon lehetne őket beszámoltatni a héten

elvégzett feladatokból, lehetne a projektek haladását figyelemmel kísérni. Aki pedig nem rendelkezik digitális eszközzel, az az iskolai gépeken dolgozva elvégezhetné a feladatok egy jó részét. A hiányzás, tanulási folyamatból való kikerülés, kiesés is hamarabb kiütközne, nem kellene több hónapot arra várni, míg a tanulóval beszélni tudunk a felmerülő problémákról. Fenntartva ezt a hibrid oktatást, nem veszne el a rendszeresség a gyerekek életéből, könnyebben tudnák a tanárok figyelemmel kísérni az előrehaladást, gyorsabban tudnának reagálni az esetleges lemaradásokra is.

A rendszeres találkozás tanáraikkal, a rendszeres beszámoltatás, a személyes jelenlétben történő konzultációk eredményeként, talán, a tanulók nem tűnnek el az online világban, és megfelelő hozzáállással motiválni tudnánk őket – legalább a következő heti találkozóig.

Irodalomjegyzék

Falus Iván (2004, szerk.): Bevezetés a pedagógiai kutatások módszereibe. Műszaki könyvkiadó, Budapest.

1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 67/A. §
(1) (2) <https://tinyurl.com/43zuxchw> (Letöltés ideje: 2021.10.05.)

Réthy Endréné és Vámos Ágnes(2006): *Esélyegyenlőség és méltányos pedagógia*. Bölcsész konzorcium, Budapest

Várnagy Elemér és Várnagy Péter (2000): *A hátrányos helyzet pedagógiája*. Corvinus Kiadó, Budapest

Liskó Ilona (1997): Hátrányos helyzetű gyerekek a szakképző iskolákban. *Educatio*, 1997.1sz.

A Siófoki SZC Marcali Szakképző Iskola Szakmai Programja (2020)
<https://tinyurl.hu/eeVt/> (Letöltés dátuma: 2021.10.05.)

1102/2020. (III. 14.) 1.a) számú kormányhatározat <https://tinyurl.com/2p9d8cex>
(Letöltés időpontja: 2021.10.15.)

Állami Számvavőrszék: Elemzés a digitális oktatás tapasztalatainak értékelése, (2021)
<https://tinyurl.hu/L1L8/> (Letöltés ideje: 2021.10.08.)

Az információs társadalom (2007), 22.old. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, -
<https://tinyurl.hu/0wWJ/>

Szabolcs Éva (2006): Kvalitatív kutatási metodológia a pedagógiában. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Mellékletek

1. számú melléklet

Tisztelt Szülő/Gondviselő!

Az Óbudai Egyetem KVK-TMPK-n folytatott szakoktatói tanulmányaimat lezáró diplomadolgozatom elkészítéséhez kérem a szíves segítségét az alábbi kérdőív kitöltésével.

A kérdőív kitöltése anonim, névtelen. A válaszait bizalmasan kezelem, harmadik személynek nem adom ki, és kizárólag a szakdolgozatomhoz használom fel.

A segítségét előre is köszönöm:

Szabó Gyula
műszaki szakoktató hallgató

1. Kitöltő életkora:

.....

2. A kitöltő neme: nő férfi

3. Legmagasabb iskolai végzettsége?

- ☐ általános iskola, nincs meg a 8. osztály
- ☐ általános iskola 8. osztály
- ☐ 9-10. osztály
- ☐ szakma
- ☐ érettségi
- ☐ egyéb:.....

4. Az online oktatás ideje alatt rendelkezett bejelentett munkahellyel?

igen nem

5. Ön a következő eszközök közül melyiket használja rendszeresen?

Többet is megjelölhet!

- ☐ okostelefon
- ☐ tablet
- ☐ asztali számítógép
- ☐ laptop
- ☐ egyiket sem

6. Használja ön az internetet információszerzés céljából?

igen

nem

7. Az otthoni munkában is segített gyermeke a délelőtti folyamán? (8-14 óra között)

- ☐ nem, csak tanult
- ☐ ritkán
- ☐ gyakran
- ☐ minden nap segített

8. Okozott-e a családban gondot az online oktatás?

- ☐ nem igazán
- ☐ inkább nem
- ☐ inkább igen
- ☐ nagy gondot okozott

9. Tudott segíteni a gyermekének az iskolai feladatok megoldásában?

- ☐ nem kérte a gyermek
- ☐ nem tudtam segíteni
- ☐ néhányszor segítetttem neki
- ☐ többször segítetttem neki
- ☐ minden feladatban tudtam neki segíteni

10. Napi hány órát segített a gyermekének tanulni?

nem segítetttem

1 órát

2 órát

többet, mint 2 órát

11. Milyen módon, mivel sikerült otthon tanulásra ösztönözni gyermekeit?

.....

.....

12. Mit gondol, eredményes volt az online oktatás? Válaszát, kérem, indokolja!

.....

.....

13. Ön szerint, hogyan lehetett volna eredményesebb az online oktatás?

.....

.....

.....

2. számú melléklet

Tisztelt Tanuló!

Az Óbudai Egyetem KVK-TMPK-n folytatott szakoktatói tanulmányaimat lezáró diplomadolgozatom elkészítéséhez kérem a szíves segítségét az alábbi kérdőív kitöltésével. A kérdőív kitöltése anonim, névtelen. A válaszait bizalmasan kezelem, harmadik személynek nem adom ki, és kizárólag a szakdolgozatomhoz használom fel.

A segítségét előre is köszönöm:

Szabó Gyula
műszaki szakoktató hallgató

1. Neme: nő férfi

2. Hol lakik?

- ☐ város
- ☐ nagyközség
- ☐ falu (500 főnél nagyobb lélekszám)
- ☐ falu (500 főnél kisebb lélekszám)

3. Hányadik évfolyamba járt a 2019-2020-as tanévben?

.....

4. Hányadik évfolyamba járt a 2020-2021-es tanévben?

.....

5. Hány iskoláskorúval él egy háztartásban? (önmagát nem beleszámítva)

.....

Az online oktatásra vonatkozó kérdések

6. Hány órát töltött összesen tanulással egy nap az online oktatás ideje alatt?

nem tanultam 1-2 órát 3-4 órát 4 óránál többet

7. Részt tudott-e venni online tartott órákon?

- ☐ egyáltalán nem
- ☐ néha
- ☐ gyakran
- ☐ majdnem mindegyikre bekapcsolódtam.

8. Melyik platformon küldték az oktatók a feladatokat?

Többet is megjelölhet!

- ☐ Kréta házi feladat
- ☐ Kréta Digitális Kollaborációs Tér
- ☐ Classroom
- ☐ Messenger vagy egyéb üzenő program
- ☐ papír alapon kaptam
- ☐ egyéb:.....

9. Melyik platformot találta a legjobbnak?

- ☐ Kréta házi feladat
- ☐ Kréta Digitális Kollaborációs Tér
- ☐ Classroom
- ☐ Messenger vagy egyéb üzenő program
- ☐ papír alapon kaptam
- ☐ egyéb:.....

10. Milyen informatikai lehetőségekkel, eszközökkel tudott bekapcsolódni az online oktatásba?

Többet is megjelölhet!

- ☐ okos telefon
- ☐ tablet
- ☐ asztali számítógép
- ☐ laptop
- ☐ vezetékes internet
- ☐ mobil internet
- ☐ egyéb:.....

11. Mennyire volt online a digitális oktatás ideje alatt?

- ☐ mindig elérhető voltam az interneten
- ☐ általában elérhető voltam az interneten
- ☐ csak ritkán jutottam internet közelébe
- ☐ nem volt semmilyen lehetőségem internetezni

12. Sikerült-e az oktatók által küldött feladatokat megoldani és visszaküldeni?

- ☐ semmit nem küldtem vissza
- ☐ egy keveset visszaküldtem
- ☐ többségét visszaküldtem
- ☐ majdnem mindet visszaküldtem

13. A gyakorlati helyről (amennyiben rendelkezett vele) kapott otthoni feladatokat?

- ☐ soha
- ☐ ritkán
- ☐ gyakran
- ☐ minden héten

14. Sikerült-e a gyakorlati hely (amennyiben rendelkezett vele) által küldött feladatokat megoldani és visszaküldeni?

- ☐ semmit nem küldtem vissza
- ☐ egy keveset visszaküldtem
- ☐ többségét visszaküldtem
- ☐ majdnem mindet visszaküldtem

15. Volt-e lehetősége érdemi segítséget kérni a tanulásban valamelyik családtagjától?

- ☐ nem
- ☐ inkább nem
- ☐ inkább igen
- ☐ igen

16. Mi hiányzott a leginkább az online időszakban?

- ☐ a társaság, osztálytársaim, barátaim
- ☐ a tanári magyarázat
- ☐ a rendszeres iskolába járás
- ☐ semmi
- ☐ egyéb:.....

17. Kérem, sorolja fel a tanulás mellett naponta elvégzett otthoni feladatait!

.....

.....

.....

18. Mit gondol, eredményes volt az online oktatás? Kérem, indokolja a választ!

.....

.....

.....

19. Ön szerint, hogyan lehetett volna eredményesebb az online oktatás?

.....

.....

.....

3. számú melléklet

Tisztelt Kolléga!

Az Óbudai Egyetem KVK-TMPK-n folytatott szakoktatói tanulmányaimat lezáró diplomadolgozatom elkészítéséhez kérem a szíves segítségét az alábbi kérdőív kitöltésével. A diplomadolgozatom témája: „Az online oktatás a hátrányos helyzetű tanulók szemszögéből: előny, vagy újabb hátrány?”

A kérdőív kitöltése anonim. A válaszait bizalmasan kezelem, harmadik személynek nem adom ki, és kizárólag a szakdolgozatomhoz használom fel.

A segítségét előre is köszönöm:

Szabó Gyula
műszaki szakoktató hallgató

1. Hány éve tanít a szakképzésben?

1-4

5-10

11-15

16-20

20+

2. A tanulók hány százalékát sikerült rendszeresen elérni az online oktatásban?

- ☐ 0-25 %
- ☐ 26-50 %
- ☐ 51-75 %
- ☐ 76-100 %

3. A tanulók hány százalékát nem sikerült semmilyen módon elérni?

- ☐ 0-25 %
- ☐ 26-50 %
- ☐ 51-75 %
- ☐ 76-100 %

4. Melyik évfolyam igényelte a legtöbb odafigyelést?

- ☐ 9.
- ☐ 10-11.
- ☐ KK (12,13, esti)

Kérem indokolja meg a választ!

.....

5. Milyen platformokat/eszközöket használt a diákok elérésére?

Többet is megjelölhet!

- ☐ Kréta házi feladat
- ☐ Kréta Digitális Kollaborációs Tér
- ☐ Classroom
- ☐ Google Meet
- ☐ Microsoft Teams
- ☐ Messenger
- ☐ e-mail
- ☐ telefonhívás
- ☐ egyéb:.....

6. Melyiket találta a leghatékonyabbnak a tananyag átadására?

- ☐ Kréta házi feladat
- ☐ Kréta Digitális Kollaborációs Tér
- ☐ Classroom
- ☐ Google Meet
- ☐ Microsoft Teams
- ☐ Messenger
- ☐ e-mail
- ☐ telefonhívás
- ☐ egyéb:.....

7. Tudott-e a tanulóknak differenciáltan feladatot küldeni?

nem igazán

inkább nem

inkább igen

minden alkalommal

8. Milyen tevékenységekre adta a legtöbb jegyet az online időszakban?

Többet is megjelölhet!

- ☐ házi feladat
- ☐ házi dolgozat
- ☐ szóbeli felelet
- ☐ írásbeli dolgozat
- ☐ témazáró írásbeli dolgozat
- ☐ projektmunka
- ☐ beszámoló
- ☐ online órai munka
- ☐ egyéb:.....

9. Ön szerint fel tudta mérni a tanulók reális tudását?

- ☐ egyáltalán nem
- ☐ inkább nem
- ☐ inkább igen
- ☐ teljes mértékben

10. Mit gondol, eredményes volt az online oktatás? Válaszát, kérem, indokolja!

.....

.....

.....

11. Ön szerint hogyan lehetett volna eredményesebb az online oktatás?

.....

.....

.....